Lokale Ontwikkelingsstrategie LEADER Achterhoek 2015-2022

(geactualiseerde versie 19 februari 2018)

Inhoudsopgave Lokale Ontwikkelingsstrategie LEADER 2015 - 2022

Deel I Beschrijving van de LOS

	pagina
Hoofdstuk 1. Totstandkoming Ontwikkelingsstrategie	2
1.1 Wat is LEADER	2
1.2 Totstandkoming en status LOS Achterhoek	3
Hoofdstuk 2. Gebied	5
2.1 Onderbouwing begrenzing gebied	6
2.2 Gebiedsanalyse	9
2.2.1 SWOT-analyse	9
2.2.2 Kern SWOT en ontwikkelingsperspectief	11
2.2.3 Krachtenveldanalyse	11
Hoofdstuk 3. Ontwikkelingsstrategie	13
3.1 Strategie, thema's en algemene doelstellingen	13
3.1.1 Focusthema's	13
3.1.2 Integrale samenwerking	15
3.2 Meetbare doelstellingen	16
3.3 Prestatiedoelstellingen (Output)	16
Hoofdstuk 4. Activiteitenplan	20
Hoofdstuk 5. Organisatie	
5.1 Positie, taken en bevoegdheden LAG	23
5.2 Samenstelling LAG	24
5.3 Organisatie van de uitvoering	26
Hoofdstuk 6. Begroting	
6.1 Inleiding	29
6.2 Uitgangspunten financiële tabel	29
6.3 Begroting	29
6.4 Financiële verhoudingen en dekkingsplan	31

Deel II Reglement

Hoofdstuk 7. Beheer- en toezichtregeling (reglement)	
beschrijving van de selectieprocedure	
7.1 LAG werkwijze en verantwoording	32
7.2 Selectiecriteria en procedure voor steunaanvragen	34
7.3 Monitoring LEADER	41
7.4 Effectmeting en evaluatie	42
Hoofdstuk 8. Bijlagen	
8.1 SWOT-analyse	43
8.2 Uitkomsten ronde tafelgesprekken	46
8.3 Letter of intent met LAG Berkel Schlinge/Bocholter Aa	55
8.4 Bijdragen lokale overheden (cofinanciering)	56
8.5 Begrenzing kern Doetinchem	57

Deel I Beschrijving van de LOS

Hoofdstuk 1. Totstandkoming Ontwikkelingsstrategie

Inleiding

Het aantal inwoners in de regio Achterhoek daalt. Deze demografische ontwikkeling baart velen grote zorgen. In kleine kernen en in het buitengebied sluiten basisscholen die al meer dan 100 jaar geworteld zijn in de gemeenschap hun deuren. In 2008 heeft de Achterhoek besloten om de krimp aan te pakken door een gezamenlijke actie van bewoners, overheden, ondernemers, maatschappelijke organisaties en het onderwijs. Deze bewustwordingsactie heeft onder leiding van de Stuurgroep Achterhoek 2020 geleid tot de Uitvoeringsagenda Achterhoek 2020. Dit document geeft in hoofdlijnen aan waar de energie op ingezet zou moeten worden om te zorgen dat de Achterhoek in 2020 goed weet om te gaan met de dalende bevolking (ontgroening en vergrijzing). De hoofdthema's zijn Wonen, Werken en Bereikbaarheid.
Het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland heeft deze grote inzet van velen in de Achterhoek beloond door de regio Achterhoek, bestaande uit de gemeenten Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Oost Gelre, Oude IJsselstreek en Winterswijk uit te dagen om de Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) te maken voor de nieuwe LEADER periode. Diverse organisaties die nauwe contacten hebben met de bewoners in het gebied zijn enthousiast aan de slag gegaan met het schrijven van de LOS. Deze kwartiermakersgroep is de voorloper van de Lokale Actie Groep (LAG). Een deel van deze groep is nu deel geworden van de nog niet voltallige LAG. Als LAG in wording hebben wij de taak op ons genomen de 'krimp' in de Achterhoek aan te pakken met initiatieven van onderop.

Doetinchem, 18 augustus 2015

Gert Jan te Gronde
voorzitter LAG LEADER Achterhoek

1.1 Wat is LEADER

De afkorting LEADER staat voor de verbinding tussen acties voor de ontwikkeling van de plattelandseconomie (Liaisons Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale).
De interactie tussen landbouw en samenleving wordt steeds belangrijker. Er ligt een opgave om samen te werken aan de sociaal-economische ontwikkeling van het platteland en aan een duurzaam beheer van de ruimte. De agrarische sector zal zich in moeten zetten voor maatschappelijk draagvlak. De sector moet daarbij invulling geven aan haar "license to produce". Dat kan bijvoorbeeld door de relatie tussen het platteland en de stad en tussen de boer en de burger te verstevigen.

LEADER kan hier een bijdrage aan leveren, want:

- LEADER heeft een toegevoegde waarde bij projecten waarvoor draagvlak en samenwerking tussen private en publieke partijen een voorwaarde voor succes zijn;
- LEADER projecten komen ten goede aan de economische ontwikkeling en werkgelegenheid op het platteland, innovaties op agrarische bedrijven, de leefomgeving van de agrarische sector, jonge boeren en hun gezinnen;
- LEADER kan ondersteunen in 'krimp' gebieden waar alle actoren de opgave hebben om samen te werken aan een sociaal en economisch vitaal platteland;

- LEADER is een krachtige aanpak voor de opgaven voor integrale plattelandsontwikkeling waarbij verschillende belanghebbenden zijn betrokken en de landbouwsector een belangrijke speler is;
- LEADER sluit goed aan bij de huidige tijdsgeest die vraagt om een actievere inzet van burgers en bedrijven.

1.2 Totstandkoming en status Lokale ontwikkelingsstrategie Achterhoek

Stuurgroep Achterhoek 2020 als initiatiefnemer
De stuurgroep Achterhoek 2020 bestaat in gelijke verhouding uit vertegenwoordigers van de Achterhoekse ondernemers, het onderwijs, de (maatschappelijke) organisaties en de overheden. De stuurgroep stimuleert en begeleidt het proces t.a.v. de uitvoering van concrete projecten die passen in de Uitvoeringsagenda Achterhoek 2020. Afstemming en samenwerking staan centraal om gezamenlijk te werken aan de krimpopgaven.

Proces om inwoners bij ontwikkelingen Achterhoek te betrekken
Twaalf grote bijeenkomsten zijn vanaf 2009 georganiseerd om bewoners te betrekken bij het proces Achterhoek 2020. Tussen de 300 en 400 inwoners waren aanwezig bij onderstaande bijenkomsten. Het doel van deze bijeenkomsten was het gezamenlijk werken aan de visie Achterhoek 2020 en het opstellen van de agenda als aanjager voor nieuwe projecten.

Bijeenkomsten Achterhoek 2020		
datum	**locatie**	**plaats**
zaterdag 7 febr. 2009	DRU Cultuurfabriek	Ulft
dinsdag 23 juni 2009	Orangerie	Ruurlo
maandag 21 juni 2010	Wijndomein Besselinkschans	Lievelde
woensdag 1 december 2010	Graafschap College Maria Montessori	Doetinchem
dinsdag 21 juni 2011	Restaurant Berenschot's Watermolen	Winterswijk
woensdag 30 november 2011	Schouwburg Amphion	Doetinchem
donderdag 21 juni 2012	Restaurant De Schoppe	Winterswijk
woensdag 28 november 2012	Gemeentehuis Bronckhorst	Hengelo
woensdag 19 juni 2013	Wedeo	Doetinchem
woensdag 27 november 2013	Hof van Eckberge	Eibergen
woensdag 2 juli 2014	Kaak	Terborg
woensdag 28 januari 2015	Schaersvoorde	Aalten

Gedeelde thema's LEADER en Achterhoek 2020
Overkoepelend thema: Krimp

LEADER thema's	**Sociale cohesie vergroten met activiteiten of ontmoetings-plaatsen**	**Duurzame ontwikkeling: Circulaire economie, biobased economy en duurzame energie**	**Verstevigen relatie stad-platteland**
Thema's Achterhoek 2020	**Wonen**	**Werken**	**Bereikbaarheid**

Aan de drie hoofdopgaven in de visie Achterhoek 2020 ''Wonen, Werken en Bereikbaarheid'' wordt invulling gegeven met onder meer het LEADER-programma. Wonen, Werken en Bereikbaarheid heeft alles te maken met de hoofddoelstelling ''Krimp vraagt om creativiteit''. Met het LEADER-programma worden bewoners in de Achterhoek extra gestimuleerd om te werken aan de leefbaarheid van hun omgeving. Van onderop ontstaan initiatieven die aansluiten bij het LEADER-programma, waardoor de activiteiten van het Achterhoek 2020-proces en LEADER elkaar versterken.

Voorbereidingen en activiteiten

Op 4, 5 en 6 november 2014 zijn drie ronde tafelgesprekken LEADER gehouden als verdiepingslaag om specifieke LEADERthema's te kunnen benoemen. In deze drie ronde tafelgesprekken is de keuze voor de LEADER-thema's Sociale cohesie, Circulaire economie en Stad-Land relaties door de aanwezigen ondersteund. In deze gesprekken zijn al veel ideeën opgehaald voor projecten. De betrokkenheid bij bewoners over de leefbaarheid van hun omgeving is groeiende. Het aantal bewoners die actief meedoen met dit proces zit in een stijgende lijn. Opvallend is wel dat de jongeren zijn ondervertegenwoordigd bij deze bijeenkomsten. Dit vergt extra inzet van de LAG. Vanuit de PlattelandsJongeren Gelderland (PJG) wordt deelgenomen aan de LAG. PJG is een echte van, voor en door jongeren organisatie met een jongerenbestuur.

Als aanvulling op de ronde tafelgesprekken is in 2015 een digitale enquête uitgezet. Ongeveer 400 Achterhoekers zijn gevraagd om een plattelandsspecifieke SWOT-analyse te maken. Naast de sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen is ook de behoeften nu en over 5 jaar in beeld gebracht. Ruim 80 personen hebben de enquête ingevuld. Zie bijlage 8.1

Hoofdstuk 2. Gebied

De Lokale Actiegroep (LAG) heeft voor het gebied; zeven gemeenten in de Achterhoek , deze lokale ontwikkelingsstrategie (LOS) opgesteld. De gemeentegrenzen van de gemeenten Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem (exclusief de begrenzing van de stadskom), Oost-Gelre, Oude IJsselstreek en Winterswijk vormen de begrenzing van het LEADER-gebied.

In het LEADER-gebied wonen 223.085 personen in 2015. Zie onderstaande tabel

Gemeente	Aantal inwoners per 1-1-2015
Aalten	26.908
Berkelland	44.381
Bronckhorst	36.722
Doetinchem (excl. 40.000 kern, bijlage8.5))	17.000
Oost-Gelre	29.533
Oude IJsselstreek	39.563
Winterswijk	28.978
Totaal	223.085

Het totale aantal inwoners in het LEADER-gebied Achterhoek is 73.085 hoger dan het aantal inwoners in een regulier LEADER-gebied. Uit onderstaande onderbouwing van de begrenzing van het gebied (hoofdstuk 2.1) blijkt dat de samenhang van de Achterhoek verstoord wordt als strikt de bovengrens van 150.000 inwoners gehanteerd wordt.

De Achterhoek vanuit helicopterview bekeken laat zien dat het gebied de verbinding vormt tussen grote stedelijke gebieden. Aan de ene kant Arnhem-Nijmegen en Wageningen en aan de andere kant Enschede, Hengelo en Almelo. Maar ook Apeldoorn/Zutphen/Deventer aan de ene kant wordt via de Achterhoek verbonden met Duitse steden als Bocholt, Emmerich, Kleef en Münster en Duisburg.

2.1 Onderbouwing begrenzing gebied

Het landschap in dit LEADER-gebied kenmerkt zich in het coulisselandschap met een afwisseling van landbouwgrond met kleine natuurgebieden en relatief veel restanten van houtwallen die vóór het gebruik van prikkeldraad zorgden voor een natuurlijke afrastering. Het gebied kent circa 120 dorpen/gehuchten van 80 tot 3000 inwoners die ongeveer 5-10 km van elkaar liggen. Je fietst zo van het ene naar het andere dorp. Veel beken stromen vanuit Duitsland oost-west door het gebied, dat van oudsher een groot moeras was met dekzandruggen en rivierduinen waar gewoond kon worden. De naam Achterhoek geeft al aan dat het gebied niet makkelijk bereikbaar was. Het gevolg was dat de bewoners elkaar nodig hadden om te kunnen overleven. Dit elkaar nodig hebben zit nog steeds in de genen van veel Achterhoekers.

In het LEADER-gebied spreken de bewoners bijna hetzelfde Achterhoekse dialect. Per dorp of streek in het gebied zijn kleine accentverschillen, bijvoorbeeld in de Zuid en West-Achterhoek zegt men 'huus' en in de Noord en Oost-Achterhoek 'hoes'.
Ook de culturele gebruiken in het gebied geven de natuurlijke begrenzing, die in grote lijnen overeen komt met de geografische begrenzing via de gemeentegrenzen.

Fysiek
Het gebied Achterhoek kenmerkt zich door duidelijk herkenbare natuurlijke grenzen en fysieke barrières:

- Aan de zuidzijde grenst het gebied aan Duitsland (Kreis Kleve) ,
- Aan de oostzijde grenst het gebied aan Duitsland (Kreis Borken),
- Aan de noordzijde grenst het gebied aan de provincie Overijssel (Zuid Twente, Enschede),
- Aan de noordwestzijde grenst het gebied aan de stedendriehoek Apeldoorn, Deventer, Zutphen en het Nationaal landschap Sallandse Heuvelrug.
- Aan de westzijde grenst het gebied aan de rivier de IJssel
- Aan de zuidwestzijde grenst het gebied aan de stadsregio Arnhem Nijmegen
- Aan de zuidzijde grenst het gebied aan De Liemers

Cultureel
Van Spölleman tot Normaal
Ten tijde van de herindeling in de Achterhoek (2005) heeft de Koninklijke Heidemaatschappij (KNHM) in nauwe samenwerking met de Vereniging Kleine Kernen (VKK) Gelderland en het Plattelandshuis Achterhoek Liemers (PAL) de menselijke maat van de Achterhoek in beeld gebracht. De uitkomsten van tien diepte-interviews zijn in de vorm van acht cafégesprekken voorgelegd aan groepen inwoners van het gebied. Gesproken is over plattelandswaarden en dorpscultuur.
Het doel was te achterhalen welke waarden de bewoners belangrijk vinden en hoe ze kunnen worden versterkt om het Achterhoekse platteland vitaal te houden. Het project kreeg als titel 'Van Spölleman tot Normaal'. De Spölleman was vroeger een centrale figuur in het Achterhoekse dorpsleven. Zonder hem werd geen feest gevierd. Tegenwoordig is een Achterhoeks feest pas echt als de onvervalste groep Normaal optreedt. Zo lijkt de plaatselijke oriëntatie van dorsbewoners in de loop van de tijd te zijn aangevuld met een regionale Achterhoekse identiteit.
Wanneer er gepraat wordt over het Achterhoekse platteland en haar waarden, komen rust, ruimte, natuur en landbouw eigenlijk automatisch aanbod. Dit zijn zichtbare waarden. Daarnaast zijn er ook minder zichtbare waarden aan te geven zoals sociaal-culturele waarden. Eén zo'n waarde is bijvoorbeeld het 'samen doen'. Uit het onderzoek kwam naar voren dat de identiteit van de Achterhoeker als volgt kan worden omschreven: behulpzaam, belangstelling voor anderen, doet graag dingen samen, waardeert de goed dingen in het leven (biertje op z'n tijd), kijkt de kat uit de boom, bescheiden.
Dit uit zich in de wijze waarop mensen met elkaar om gaan in de gemeenschap. Overeenstemming was er over de woorden: je wordt gekend, niet boven het maaiveld uitsteken, sociale controle, wij-gevoel, saamhorigheid, gemoedelijke sfeer, trots op eigen gemeenschap, samen inzetten voor samenleving, hechten aan traditie, vanzelfsprekendheid (het is goed zo), indien geaccepteerd, dan oprecht vertrouwen, indirect communiceren (joa, joa = nee).

De uitingen/kenmerken van het LEADER-gebied Achterhoek kunnen als volgt worden omschreven: vergaderen aan de tap, rustige omgeving, gezonde rivaliteit, veel verenigingen, naoberschap (buurtmaken), benaderbaarheid bestuur, weinig grote infrastructuur, koeien in de wei, superboeren, dialect spreken, samen vesperen (samen eten op alle tijdstippen van de dag), dorpsfeest, natuur, veel ruimte, landbouw, groetplicht, zorg voor natuur, kerkenpad in ere herstellen, vrijwillige zorg op gemeenschapsniveau, onderhouden ijsbaan, beperkte hiërarchie, kleinschaligheid, iedere gemeenschap eigen identiteit.

Functioneel

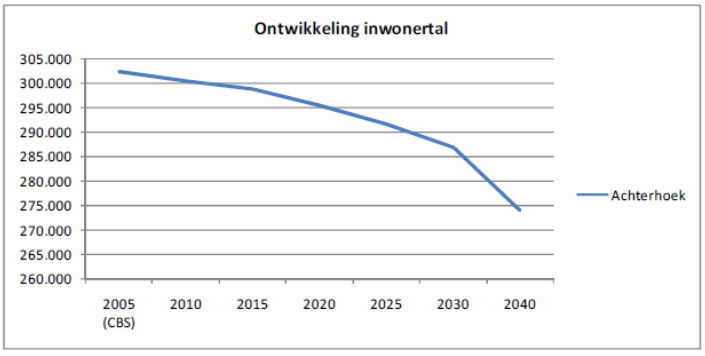
Voor veel voorzieningen zijn de inwoners van de Noordoost Achterhoek georiënteerd op de steden Almelo, Hengelo en Enschede. De inwoners van de Noordwest Achterhoek oriënteren zich meer op Zutphen en Deventer. De overige inwoners richten zich meer op Doetinchem, Doesburg, Winterswijk en ook Arnhem. De steden bieden een ruim aanbod op gebied van zorg, onderwijs, cultuur, sport en werkgelegenheid. Deze stedelijke voorzieningen zijn complementerend met de voorzieningen in de Achterhoek en goed bereikbaar. Steeds meer oriënteren de inwoners van het grensgebied zich op de voorzieningen in de Duitse steden Bocholt, Emmerich, Kleve en Münster.

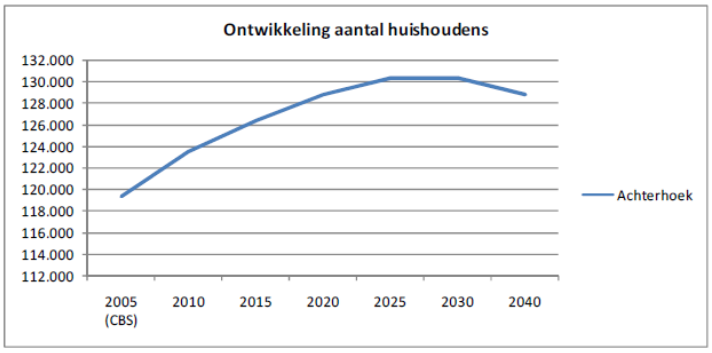
Institutioneel

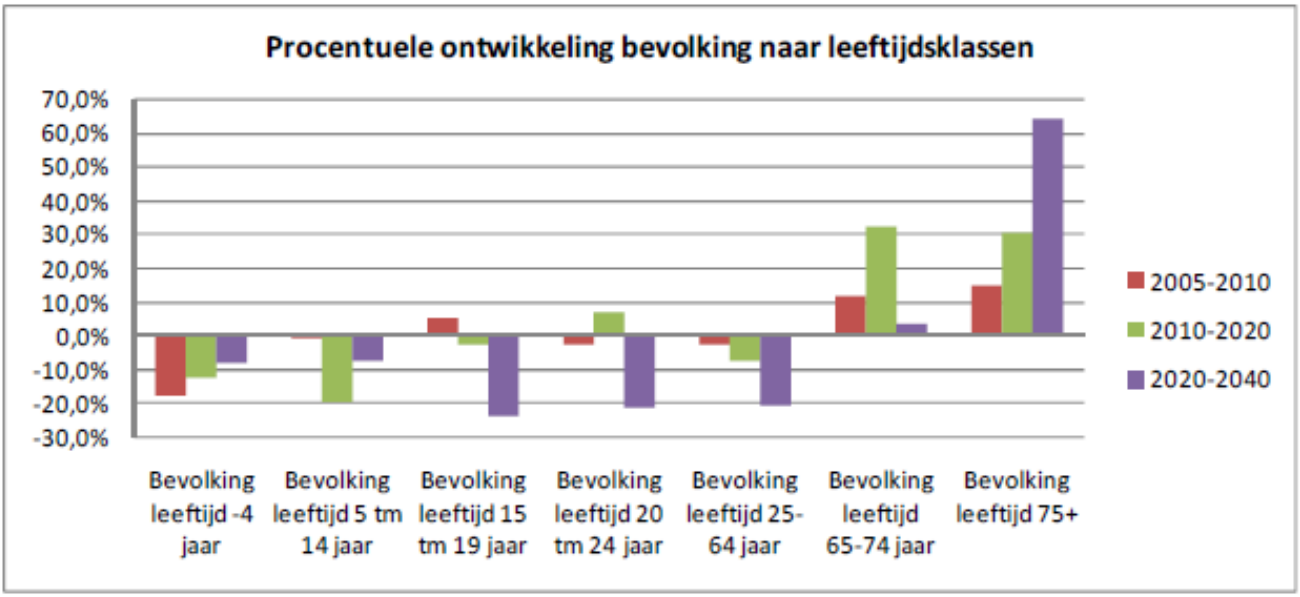
De bestuurlijke programma's van de gemeenten zijn verbonden door de Regio Achterhoek. Via portefeillehoudersoverleggen vindt afstemming plaats over thema's als plattelandsontwikkeling, toerisme, vrijetijdseconomie De gemeenten in de Achterhoek werken nauw samen met het waterschap Rijn & IJssel. In het netwerk wordt goed samengewerkt met Landbouworganisatie LTO, vereniging Dorpshuizen en Kleine Kernen (DKK) Gelderland, Vereniging Agrarisch Landschapsbeheer Achterhoek (VALA), PlatelandsJongeren Gelderland (PJG), Stichting Biomassa Achterhoek. Een deel van de achterban van deze organisaties woont in het LEADER gebied.

Regionale identiteit: gegevens regio Achterhoek

1. Demografie

Kwantitatieve informatie
In 2010 is het aantal inwoners van de Regio Achterhoek (inclusief de gemeente Montferland) gedaald tot onder de 300.000. De verwachting is dat het aantal in 2040 ongeveer 275.000 zal zijn. Dat betekent een daling van 8,2% terwijl heel Nederland in dezelfde periode groeit met 5,7%.
De te verwachten daling varieert tussen de gemeenten van de Achterhoek. In de gemeente Oude IJsselstreek is deze met -3,6% het kleinst, in de gemeente Berkelland is deze met -16,2% het grootst.
De leeftijdsgroep 0-20 jaar zal tot 2040 dalen met 16% en de leeftijdsgroep 20-65 met 23%. Daartegenover staat dat de leeftijdscategorie 65+ zal toenemen met 53%.
Het aantal huishoudens zal in de regio tot 2025 nog toenemen, waarna er direct een sterke daling wordt ingezet richting 2040. Er is hierbinnen sprake van een differentiatie tussen de gemeenten. Het aantal eenpersoonshuishoudens zal toenemen met 37% en het aantal meerpersoonshuishoudens neemt af met 13%. In 2015 heeft de Achterhoek vanuit het Rijk de krimpstatus gekregen.

2.2 Gebiedsanalyse

2.2.1 SWOT-analyse

Ruim 80 bewoners van de Achterhoek hebben sterkten, zwaktes, kansen en bedreigingen voor dit gebied digitaal benoemd. Met als doel om zo een zo duidelijke mogelijke focus voor het gebied te benoemen. De uitgebreide reacties geven een beeld van grote betrokkenheid bij het gebied. De bereidheid om zwaktes en bedreigingen aan te pakken is volop aanwezig. Per onderdeel geven we de kern aan. De volledige SWOT-analyse is toegevoegd als bijlage 8.1.

Sterkten
De Achterhoek is een toeristisch interessant gebied door de uitstraling van rust, ruimte en natuurschoon met prachtige, vaak eeuwenoude landgoederen. Ook het aantal eetgelegenheden met streekproducten met karakter groeit. De fiets- en wandelmogelijkheden zijn legio. Er is een mooi netwerk van fiets- en wandelpaden langs zandwegen en kerkenpaden beschikbaar met theetuinen en ‘uutblaoshuuskes/rustpunten.
Dat steeds meer toeristen meerdere dagen in de Achterhoek verblijven blijkt uit de goede bezetting van Bed & Breakfast-mogelijkheden en de (boeren)campings.
De nabijheid van Duitsland zorgt voor veel winkelende Duitsers in het grensgebied.
Er is een goede mix tussen het agrarisch bedrijfsleven, de agrarische bedrijven en de opvallend talrijke bedrijven in de (maak)industrie. De maakindustrie opereert verscholen, waardoor velen niet

weten wat allemaal 'Echt Achterhoek" is. Deze bedrijven dragen vaak de landschaps-waarde en het authentieke karakter van de Achterhoek een warm hart toe. Zij staan in verbinding met hun omgeving en stimuleren innovatie en creativiteit bij hun werknemers. Het thema duurzaamheid wordt bij zowel bewoners als bedrijven steeds actueler.
De gemeenschapscultuur uit zich in een sterk verenigingsleven en bruisende dorpsactiviteiten met als jaarlijks hoogtepunt de kermis- en zomerfeesten. Inwoners doen veel vrijwillig en helpen hard mee het dorp leven in te blazen. Er wordt relatief veel georganiseerd, van kleine lokale evenementen tot de jaarlijkse Zwarte Cross.
Het naoberschap (burenhulp) is nog diep geworteld in de volksmentaliteit, waarmee de directe gemeenschap rondom individuen of hulpbehoevenden haast als vanzelfsprekend te hulp zal schieten. Dit uit zich ook in een zorgtak bij veel boerenbedrijven.

Zwaktes
Jongeren trekken massaal naar de steden of de periferie rondom steden. In de Achterhoek groeit de stad Doetinchem, maar veel jongeren vertrekken naar steden buiten de regio.
Door deze ontgroening vergrijst de bevolking. Woningen die te koop staan zijn vaak niet betaalbaar voor jongeren, waardoor ouderen de woning kopen. Dit versterkt de vergrijzing.
De bevolkingsdaling uit zich ook in leegstand van gebouwen, zoals scholen in het buitengebied en de kleine kernen. Ook steeds meer winkels en kerken komen leeg te staan. Diverse lokale voorzieningen zijn verdwenen of dreigen te verdwijnen.
Veel bedrijven zijn te klein om zich sterk te profileren.
De bereikbaarheid met openbaar vervoer en via internet is onvoldoende.
Het praten over krimp beïnvloedt het imago van de Achterhoek als achtergebleven gebied.
Overheden werken slecht samen en schieten door de krimp in een kramphouding, waardoor samenhang en evenwicht op diverse beleidsterreinen ontbreekt. Teveel sturing, politieke scoringsdrift en weinig verbinding leidt tot onmacht bij en afstand van burgers. Echt luisteren naar en samenwerken met bewoners is nog geen gemeengoed. Verpaupering van het platteland staat op de loer. Wie is verantwoordelijk voor de leefbaarheid in een dorp? De bewoners, de bedrijven, de maatschappelijke organisaties of de overheid?
Het karakteristieke kleinschalige landschap en de zandbodem is met de huidige mestregelgeving niet aantrekkelijk om op te schalen. Steeds meer melkvee- en varkensboeren stoppen noodgedwongen met hun bedrijf. Wat gaat er gebeuren met al dat leegkomend agrarisch vastgoed?
Er is een spanningsveld tussen burgers die kansen zien voor nieuwe initiatieven op het platteland en 'rustzoekers'. Er zijn uiteenlopende belangen en visies op de plattelands-ontwikkeling. Ook is er nog weinig verbinding tussen de omliggende grote steden en het Achterhoekse platteland. De Achterhoek is nog lang niet energieneutraal, hoewel de Coöperatie Achterhoekse Groene EnergieMaatschappij (AGEM) en Stichting Achterhoek Duurzaam Verbouwen er hard aan werken, maar dit kunnen zij niet alleen.

Kansen
De grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland biedt kansen op de arbeidsmarkt, stimuleert het toerisme, de middenstand en het zaken doen met de Duitse regio.
Met de nieuwe Openbaar Vervoervisie van de provincie liggen er kansen om het hele gebied toegankelijk te maken voor mensen die afhankelijk zijn van OV.
Als in de totale Achterhoek snel internet aanwezig is versterkt dit het imago van innovatieve regio enorm. Ook beroepsgroepen die afhankelijk zijn van snel internet kunnen zich dan vestigen in de mooie Achterhoek. De kwalitatief hoogstaande maakindustrie beter in beeld brengen versterkt ook het imago.
Door volledig in eigen energiebehoefte te voorzien wordt de circulaire economie gestimuleerd. Ook hergebruik van grondstoffen, zoals berm- en slootmaaisel is nog een enorme uitdaging.
De leegstand op het platteland biedt kansen voor functieverandering. Als antwoord op de vergrijzing inzetten op het lokken van afgestudeerde jongeren, door het aantrekkelijk maken van buitenaf wonen.

Profileer de regio als het groene long tussen omringende regio's met steden als Enschede, Hengelo, Almelo, Arnhem, Nijmegen, Zutphen, Deventer en de Duitse steden Műnster, Bocholt, Emmerich en Kleef.
Door het combineren van de vele streekproducten met streekgerechten wordt de Smaak van de Achterhoek op de kaart gezet. Hier liggen kansen om de slow-food keuken te profileren in combinatie met de Achterhoekse wijnboeren. Van belang is om de traditionele ambachten over te dragen aan de nieuwe generatie. De Smaakacademie Achterhoek kan daar een goede rol in spelen.
Zorgboerderijen maken de kleinschalige land- en tuinbouw weer mogelijk. Werk in de moestuin zonder de druk van commerciële prestatienormen is een belangrijk hulpmiddel bij de ondersteuning van verschillende hulpvragen,.
Het opbouwen van modern naoberschap tussen high-tech, landbouw en toerisme wordt een onstuitbaar concept. Verdere samenwerking, lef en daadkracht is nodig om de kansen te verzilveren.

Bedreigingen
Wegtrekkende jongeren (ontgroening) en vergrijzing van de bevolking worden als grote bedreiging gezien voor de leefbaarheid van de Achterhoek. Dit wordt versterkt door het versneld sluiten van basisscholen van 50-100 leerlingen. Scholen moeten een grotere omvang hebben voor beheersing van de kosten en om voldoende onderwijskwaliteit te leveren. Ook het continueren van de kwaliteit van de zorg bij een sterke toename van zorgvragers (vooral ouderen) staat onder spanning.
En groot aantal vrijwilligers houdt nu nog de maatschappelijke voorzieningen en het verenigingsleven op peil. Door vergrijzing en een tekort aan vakbekwame krachten zal dit op termijn onder druk komen te staan. Kleine sociale voorzieningen zijn noodzakelijk voor de leefbaarheid op het platteland en in de kleine kernen. Ouderen hebben plaatselijk voorzieningen nodig. Maar ook jonge gezinnen in de vorm van goede (basis)scholen. Dat betekent dat er goed gekeken moet worden naar de digitale en fysieke bereikbaarheid en daarmee levensvatbaarheid van basisvoorzieningen.
Met internet kan een deel van de ontbrekende voorzieningen op het platteland worden opgevangen. Voor marktpartijen is aanleg en exploitatie van een glasvezelnet onrendabel. Naast bewoners ondervinden vooral ondernemers veel hinder van een trage internetverbinding. Dit staat bedrijfsontwikkeling en innovatie in de weg. Ook digitale zorg wordt hierdoor belemmerd.
Onvoldoende zicht op financiering van nieuwe initiatieven en bedrijvigheid – onder andere door een terughoudend beleid binnen de bancaire sector – leidt tot een stagnatie in nieuwe projectinitiatieven.
Investeringen van bedrijven concentreren zich in de steden. Mogelijkheden op het platteland blijven onzichtbaar, terwijl daar wel degelijk kansen liggen. Het platteland zal meer in de etalage gezet moeten worden als gebied waar kansen liggen, ook voor het MKB.

2.2.2 Kern SWOT en ontwikkelingsperspectief

bedreigingen	**sterkten**
• Druk op sociale voorzieningen • (Digitale) bereikbaarheid van het platteland • Moeilijke financiering lokale initiatieven	• Ondernemerschap en (maak)industrie • Innovatie • Toeristisch interessant gebied • Hechte sociale netwerken
kansen	**zwaktes**
• Combinatie stad-land • Identiteit verzilveren • Samenwerking met Duitsland • De (S)maak van de Achterhoek	• Vergrijzing bevolking • Verdwijnen 'ambachten' • Imago Achterhoek als achtergebleven gebied • Gebrekkige samenwerking

Voor LEADER Achterhoek ligt de prioriteit op het leefbaar houden van het gebied voor haar inwoners. Dit willen we bereiken door een vonk te zijn voor goede initiatieven die een lokale basis kennen en gericht zijn op (lokale) groei door een vernieuwde relatie met de omliggende grote steden en met

name Duitsland. Daar liggen onze kansen, niet alleen op economisch vlak (nieuwe bedrijvigheid), maar ook op sociaal vlak (instandhouding, uitbreiden of herbestemmen voorzieningen) met als doel dat het gebied aantrekkelijk blijft voor de jonge inwoner om zich te ontwikkelen, blijvend te vestigen, terug te keren of prettig ouder te worden.

2.2.3 Krachtenveld analyse

Achterhoek 2020
Veel bedrijven, veel (maatschappelijke)organisaties, de gemeenten en het waterschap werken in de geest van het bewustwordingsproces Achterhoek 2020 aan gebiedsontwikkeling op regionale schaal met een lokale uitvoering.
Door gezamenlijk op te trekken en te organiseren wordt er efficiënt samengewerkt en is er in een vroegtijdig stadium zicht op gebiedsinitiatieven. LEADER Achterhoek is daarmee een van de (zelfstandige) actoren binnen de gebiedsorganisatie Achterhoek 2020 kent haar eigen, unieke programma.

Sociaal kapitaal; de kracht van de inwoners
De Achterhoek kent sterke netwerken die effectief bijdragen aan de vitaliteit en leefbaarheid van het landelijk gebied. Dit zijn sterke netwerken in het sociale (verenigings)leven, maar ook in het bedrijfsleven; deze sociale en professionele netwerken overlappen elkaar. Veel wordt lokaal geregeld, zonder overheidbemoeienis. Dit wordt ook wel sociaal kapitaal genoemd. Juist dit sociaal kapitaal is een kracht van de Achterhoek voor de toekomst. In informele netwerken worden onder andere ook contacten met het bedrijfsleven gelegd en het stimuleert samenwerking. Samenwerking is goed voor economie en innovatie, maar ook voor de vitaliteit van kleine kernen. Ook met het zicht op sociale verbanden en structuren. Sociale (ver)binding op lokaal niveau is van belang voor een gebied waarin vergrijzing een gegeven is. Zeker ook gelet op het in stand houden van (basis) voorzieningen om een gemeenschap, kern of buurt leefbaar te houden. De inwoners van de Achterhoek staan dus centraal. Dat is ook waar LEADER Achterhoek voor staat, lokale ontwikkeling door lokale inwoners.
Een bottom-up benadering vraagt actieve inzet van de inwoners in het gebied. Tegelijkertijd zijn zij ook degenen die direct profijt hebben van deze lokale aanpak.

Maatschappelijk middenveld
Van een sterk sociaal kapitaal is het een kleine stap naar een sterk maatschappelijk middenveld. Maatschappelijke organisaties zijn goed vertegenwoordigd in de Achterhoek en kennen dwarsverbanden met regionale en plaatselijke organisaties. Het maatschappelijk middenveld is en wordt nauw betrokken bij de gebiedsontwikkeling in de Achterhoek. Dat is ook terug te zien in de deelname van maatschappelijke organisaties aan de gebiedsbijeenkomsten: buurtschaps- en dorpsbelangenorganisaties, LTO, Landschapsbeheer Gelderland, landgoederen, natuurorganisaties, recreatief-toeristisch bedrijfsleven, woningbouwcorporaties, middelbaar beroepsonderwijs, gebiedsmakelaars, zorg- en energiecoöperaties.

Coöperaties
Een nog relatief nieuw maar sterk opkomend terrein zijn de coöperaties, waarvan energiecoöperaties misschien wel het meest herkenbare voorbeeld zijn. Steeds vaker vinden inwoners elkaar in de vorm van coöperaties. Deze coöperaties bevinden zich op het speelveld tussen overheid en inwoners en spelen in op veranderende rollen in de maatschappij. Er moet sterk rekening gehouden worden met deze nieuwe rol en verhoudingen tussen overheid, organisaties en inwoners. Het laat zien dat inwoners prima in staat zijn om belangrijke taken en zaken zelf te regelen.

Hoofdstuk 3. Ontwikkelingsstrategie

3.1 Strategie, thema's en algemene doelstellingen

LEADER Achterhoek zet in op de algemene thema's krimp en stad-land relaties, maar vindt het noodzakelijk om hierbinnen nog meer focus aan te brengen zodat we die vonk kunnen zijn voor lokale groei, zowel economisch als sociaal. De Achterhoek kent geen grote steden. Doetinchem is met 40.000 inwoners binnen de stadsgrens de grootste stad. De uitdaging is de verbinding met grotere steden buiten de Achterhoek in Nederland, maar ook in Duitsland. Met deze verbinding worden elkaars kwaliteiten benut en kan de Achterhoek zich profileren als het oostelijke GROENE long. Groen van groene landbouw en natuur, groene circulaire economie en groene stroomopwekking. Door vernieuwde samenwerking en verbindingen te realiseren en naar balans en samenhang tussen twee werelden te zoeken kunnen sociale en economische uitdagingen het hoofd worden geboden. Dit willen we in de Achterhoek bereiken door:
1. Kernen en dorpen sociaal en economisch vitaal te houden
2. Circulaire economie (groene bedrijvigheid) in het buitengebied te versterken;
3. Recreatie en Toerisme in de Achterhoek, Versterken door betere kwaliteit

3.1.1 Focusthema's

1. Kernen en dorpen sociaal en economisch vitaal houden

De bevolking in het buitengebied wordt steeds ouder (vergrijzing) en neemt af (krimp). Dit heeft zijn weerslag op de leefbaarheid in de kernen en op het platteland. Het heeft een directe relatie met het voorzieningenniveau. Het wordt steeds moeilijker om een kleine kern sociaal en economisch vitaal te houden. Nieuwe sociale ontwikkelingen vragen om een nieuwe sociale aanpak. Het gaat daarbij om de kwaliteit van (dorps)voorzieningen in plaats van de kwantiteit. Enerzijds nemen de voorzieningen in kleine (plattelands)kernen naar verwachting verder af. Hoe houden we bijvoorbeeld kwalitatief goede zorg in het buitengebied met een steeds verder terugtredende overheid?
Anderzijds zal de kwaliteit en bereikbaarheid van (nog) bestaande voorzieningen toe moeten nemen. Het is van belang om in te zetten op het behoud van kwalitatief goede voorzieningen of het herbestemmen ervan. Hier ligt meer dan voorheen een rol weggelegd voor de inwoner zelf. Sociale voorzieningen kunnen in de toekomst alleen met hulp van de burger in stand gehouden worden. Om in te spelen op de vergrijzing en krimp in het buitengebied, moet er onder andere ingezet worden op de jeugd. Jongvolwassenen zullen verleid moeten worden om in de Achterhoek (terug te keren om) te wonen en te werken. Dat betekent dat er een goed woon- en werkklimaat gecreëerd moet worden op het platteland. Het binden van jongeren en jongvolwassenen aan de Achterhoek zorgt voor een evenwichtiger bevolkingsopbouw, waardoor er meer balans ontstaat tussen stad en platteland.

LEADER Achterhoek zet in op:

- Kwalitatief hoogwaardige voorzieningen (kwaliteit gaat voor kwantiteit)
- Behoud en herbestemming (basis)voorzieningen
- Verbeteren bereikbaarheid (basis)voorzieningen, zowel digitaal als fysiek
- Etaleren van de Achterhoek als prima woon-, werk-, leefgebied
- Bevorderen zelfstandigheid lokale voorzieningen
- Innovatie in sociale netwerken, samenwerken en verbinden stimuleren

De Achterhoek staat niet op zichzelf als het gaat om sociale uitdagingen. Zowel de aangrenzende regio's in Duitsland als Twente, Salland en de De Liemers kennen vergelijkbare (sociale) opgaven. Samenwerking met deze gebieden om kennis uit te wisselen, praktijkervaringen te delen of gezamenlijk uitvoering te geven aan projecten om de sociale opgaven het hoofd te bieden ligt dan ook voor de hand.

2. Het versterken van circulaire economie (groene bedrijvigheid in het buitengebied)
Diverse grote bedrijven verlaten de Achterhoek, tegelijkertijd groeit het aantal webwinkels, zakelijke diensten (toename zzp'ers) en de zorg (groeisectoren). De Achterhoek biedt goede perspectieven en ontwikkelmogelijkheden voor de groeiende sectoren. Deze kunnen een prima basis hebben op het platteland, waar ook de agrarische sector van wezenlijk belang is en blijft. Er ontstaan mogelijkheden voor uitbreiding van bedrijvigheid op bestaande locaties (nevenactiviteiten; bijv. zakelijke dienstverlening, vrijetijdsbesteding, detailhandel, zorg) of nieuwe bedrijvigheid, ontstaan uit initiatieven uit de regio. Daarvoor is het noodzakelijk om het buitengebied goed te ontsluiten (bereikbaarheid), van goede faciliteiten (internet) te voorzien en dit ook onder de aandacht te brengen (etaleren). Het is van belang om in te zetten op de (her)ontwikkeling van bestaande locaties in het buitengebied. Nieuwe bedrijvigheid kan ook ontstaan doordat bestaande (agrarische) bedrijven op het platteland een grotere afzetmarkt weten te vinden in de omliggende steden (slow-food, kleine ketens, streekproductie). Daardoor blijven de ketens lokaal. Dit past in het streven naar meer circulaire economie. Hierbij passen de begrippen 'groen', 'puur', 'eerlijk' en 'ambacht'.

LEADER Achterhoek zet in op:
- Faciliteren circulaire economie (groene economische initiatieven) in het buitengebied
- Leveren van een bijdrage aan arbeidsplaatsen in het buitengebied
- Transformeren van bestaande locaties
- Creëren 'afzetmarkt' lokale producten
- Etaleren platteland als locatie voor ontplooien van groene (economische) activiteiten
- Economische groei; behoud of groei van werkgelegenheid

LEADER Achterhoek zet niet in op:
Duurzame (zon)opwekprojecten die van zichzelf al renderend zijn en/of waarvoor andere subsidieregelingen beschikbaar zijn.

3. Recreatie en Toerisme in de Achterhoek, Versterken door betere kwaliteit
De Achterhoek heeft veel te bieden. Veel meer dan op dit moment bekend is. Dat geldt zowel voor veel inwoners in het gebied als de toeristen van buiten de regio.
Bestaande initiatieven moeten op een slimme manier met elkaar verbonden worden. Het is voor (kleine) ondernemers lastig om een lokaal bedrijf te profileren in een grote 'markt'. Het (her)uitvinden van (bestaande) samenwerkingsverbanden is noodzakelijk om de Achterhoek als geheel te profileren. Dit is nodig om de relatie stad-platteland te versterken.
De Achterhoek etaleren is het uitgangspunt; het binden van lokale ondernemers aan het beeldmerk '"Echt Achterhoek" om zo een grotere afzetmarkt te creëren. Het verbinden van bestaande initiatieven met als toegevoegde waarde het daadwerkelijk zichtbaar maken van lokale ondernemingen. Dat betekent onderlinge samenwerking stimuleren met als doel economische groei en behoud of groei van werkgelegenheid in de sector. Er ligt een uitgelezen kans voor het verbinden van stad en land (stad-landarrangementen). Maar ook in de verbinding van het gebied met het achterliggende grensgebied (Duitsland) of omliggende streken (Twente, de stadsregio Arnhem-Nijmegen en de Stedendriehoek Zutphen, Apeldoorn en Deventer) voor dagtoerisme. Daarnaast zijn er ook cross-overs te maken
met de waterlopen in het gebied (waterschap); water biedt prachtige kansen voor recreatie en toerisme. Beleving van het water wordt vergroot als er langs waterlopen gewandeld, gefietst of paardgereden kan worden. Het bekenstelsel is in de Achterhoek wijd vertakt en het water vindt veelal ook zijn weg door (kleine) kernen of mondt uit in de steden Doesburg en Zutphen. Dit thema kent duidelijke dwarsverbanden met de thema's stad-land combinaties en economische bedrijvigheid.

LEADER Achterhoek zet in op:
- Aanjagen van samenwerking tussen bestaande initiatieven
- Verbinden van bestaande initiatieven
- Aanjagen van stad-land arrangementen
- Gezamenlijke profilering van lokale ondernemingen

- Regio-overschrijdende toeristische activiteiten
- Economische groei in de sector; behoud of groei van werkgelegenheid
- Kwaliteit van de omgeving

3.1.2 Integrale samenwerking

De genoemde problematieken en beschreven uitdagingen in voorgaande paragrafen staan niet op zichzelf. De LAG Achterhoek heeft dan ook niet de illusie om dit zelfstandig op te lossen, maar wil juist zo breed mogelijk samenwerken om samen aan gezamenlijke gebiedsopgaven te werken. Daar is waar we de innovatie zoeken, in sociale verbanden en samenwerking. We zijn er van overtuigd dat we onze gestelde doelen alleen kunnen halen door op een nieuw niveau samen te werken met organisaties, (gebieds)partijen en overheden. Maar ook door verbanden te leggen tussen (overheids)programma's en (lokale) initiatieven.

LEADER Achterhoek in synergie met Achterhoek 2020

LEADER Achterhoek werkt samen met Achterhoek 2020 aan overkoepelende vraagstukken die kenmerkend zijn voor het gebied. De genoemde programma's opereren zelfstandig, maar zijn wel op elkaar afgestemd en zijn ieder uniek in aanpak en uitvoering.
Voor LEADER Achterhoek geldt dat het bijzondere bottom-up karakter en focus op kleinschalige projecten en initiatieven van grote meerwaarde is.
Gezamenlijk dragen de programma's – LEADER en Achterhoek 2020 – bij aan een integrale gebiedsontwikkeling, waardoor unieke kansen ontstaan.
De doelen die LEADER Achterhoek nastreeft maken op deze manier onderdeel uit van de overkoepelende gebiedsvisie en uitvoeringsprogramma Achterhoek 2020.
Samenwerking tussen genoemde programma's is noodzakelijk om de leefbaarheid van het gebied op peil te houden in een regio waarin vergrijzing en krimp een feit is. Ons opnieuw *organiseren* is noodzakelijk om vraagstukken die voor ons liggen het hoofd te bieden. Deze nieuwe manier van samenwerken is onvermijdelijk om optimaal gebruik te maken van de aanwezige energie, van elkaars capaciteiten, van de financiële middelen en de beschikbare tijd en methodiek.

Samenwerken, organiseren en uitvoeren op regionale schaal met lokale initiatieven. Alleen op deze manier kunnen kleine, lokale initiatieven gezamenlijk bijdragen aan dat grotere, overkoepelende geheel dat 'gebiedsontwikkeling' heet. Dat zijn de uitdagingen die LEADER Achterhoek samen met Achterhoek 2020 aan wil gaan om regionale vraagstukken als demografische ontwikkelingen, economische groei, arbeidsparticipatie, duurzame ontwikkeling en innovatie van sectoren succesvol aan te pakken.

<u>Programmateam</u>
Door samen met Achterhoek 2020 een programmateam (zie bolz. 28) te formeren is er een bredere kijk en meer zicht op projectinitiatieven. Partners in het programmateam zijn de gemeenten in de Achterhoek, het waterschap Rijn & IJssel, maar ook organisaties als LTO, DKK Gelderland, Landschapsbeheer Gelderland en de PlattelandsJongeren Gelderland. Hierdoor ontstaat er samenwerking op gebiedsniveau waardoor LEADER Achterhoek in staat is om projectinitiatieven die bijdragen aan de gekozen thema's vroegtijdig op te sporen en te begeleiden naar volwaardige aanvragen en bloeiende projecten. Dat kan bijvoorbeeld door ze van de nodige kennis te voorzien of te koppelen met (soortgelijke) initiatieven in andere lokale gemeenschappen waardoor unieke samenwerkingsverbanden ontstaan die leiden tot projecten die niet op zichzelf staan:

<u>Sociale innovatie</u>
Het landelijke kennisprogramma Duurzaam Door kan ook van toegevoegde waarde zijn om deze sociale innovatie te bewerkstelligen. Duurzaam Door vertegenwoordigt een netwerk op themaniveau dat aansluit bij LEADER Achterhoek, zoals bijvoorbeeld het streven naar

een hoogwaardig voorzieningenniveau, bereikbaarheid en een gezonde lokale groene economie. Door gebruik te maken van elkaars kennis en capaciteiten kunnen processen op lokaal niveau op gang gebracht worden.

LEADER Achterhoek geeft uitvoering aan POP3

LEADER Achterhoek zet in op de lokale ontwikkeling van plattelandsgebieden. Daarmee draagt het direct bij aan de provinciale uitvoering van het Platteland Ontwikkelings- Programma (POP3). Er zijn in dit gebied kansen weggelegd voor het MKB, zoals blijkt uit de SWOT en de focus-thema's. Door met LEADER in te zetten op een stimulans van (kleine) bedrijven op het platteland leveren we een bijdrage aan het behoud van werkgelegenheid, arbeidsparticipatie en zelfs uitbreiding van werkgelegenheid.

LEADER Achterhoek sluit aan bij de thematische doelstellingen van POP3, zoals:
- concurrentiekracht en innovatie,
- duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen (water) en
- goede conditie van het platteland met kwaliteit van natuur en landschap.

LEADER Achterhoek zet in op (boven)regionale samenwerking

Samenwerken en verbinden staat voor LEADER Achterhoek centraal. Dat betekent ook dat de LAG actief de samenwerking opzoekt met aangrenzende regio's en LEADER-gebieden. Met als doel om gezamenlijk te werken aan (LEADER) overstijgende thema's als vergrijzing,krimp en stad-land relaties, circulaire economie, maar ook bijvoorbeeld het behoud van (sociale) voorzieningen en werkgelegenheid. Deze thema's zijn niet alleen uniek voor de Achterhoek maar ook belangrijk in de LEADER-gebieden Zuidwest Twente en Bocholter Aa.

3.2 Meetbare doelstellingen

LEADER Achterhoek staat voor *sociaal en economisch vitale dorpen/gehuchten, groene bedrijvigheid op het platteland (circulaire economie) en* recreatie en toerisme in de Achterhoek, versterken door betere kwaliteit
Door hier op in te zetten werken we aan de band met het stedelijk gebied (stad-land relaties) en gaan we de uitdaging aan met vergrijzing en krimp.
De uitvoering van de ontwikkelingsstrategie draagt bij aan de realisatie van twee prioriteiten uit POP3:
1. Het bevorderen van sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling in plattelandsgebieden (prioriteit 6)
2. Acties kennisoverdracht en innovatie (prioriteit 1)
Binnen deze prioriteiten en maatregelen uit POP3 heeft de LAG LEADER Achterhoek haar eigen outputdoelstellingen opgesteld en koppelt hier ook streefwaarden aan.

3.3 Prestatiedoelstellingen (Output)

LEADER Achterhoek zet in op vijf meetbare prestatiedoelen, gelieerd aan
* De drie genoemde focusthema's sociaal en economisch vitale dorpen/gehuchten, circulaire economie (groene bedrijvigheid in het buitengebied) en recreatie en toerisme in de Achterhoek, versterken door betere kwaliteit
* Samenwerking en kennisoverdracht tussen landbouw, voedsel en stad;
* Samenwerkingsprojecten (nationaal en internationaal) door de LAG zelf geïnitieerd.

Output-doelstelling 1: Sociaal en economisch vitale dorpen/kleine kernen

LEADER Achterhoek wil een bijdrage leveren aan het behoud en ontwikkeling van (basis)voorzieningen of het transformeren hiervan. Met name daar waar het gaat om locaties waar mensen samen komen: het sociale hart van een buurt(schappen) of kernen. LEADER Achterhoek wil haar bijdrage leveren in het innoveren van sociale netwerken door samenwerking tussen burgers en organisaties te stimuleren. Met als doel om enerzijds de kwaliteit van voorzieningen te waarborgen en anderzijds levendige gemeenschappen te houden die ook interessant zijn voor jongeren (jeugd). Hiermee levert LEADER Achterhoek een bijdrage aan het thema krimp en vergrijzing.

Outcome

Het maatschappelijk effect dat LEADER Achterhoek beoogt te bereiken is een betere sociale cohesie op het platteland waardoor burgers langer in het buitengebied kunnen blijven wonen en/of het prettiger vinden om hier te (blijven) wonen (zowel jong als oud).

Activiteiten of ontmoetingsplaatsen die de sociale cohesie op het platteland vergroten, zeker daar waar men sterker afhankelijk is van nabuurschap.
POP3 Prioriteit 6

Output	Streefwaarden	Streefwaarde
- Aantal projecten gericht op (kwaliteit en bereikbaarheid) van (basis) voorzieningen voor behoud of transformatie	8	
- Aantal projecten gericht op bevordering van sociale cohesie	7	
- Aantal gerealiseerde samenwerkingen tussen lokale organisaties		25
Streefwaarde totaal aantal projecten	**15**	

Outputdoelstelling 2: Het versterken van de circulaire economie (groene bedrijvigheid in het buitengebied)

LEADER Achterhoek wil een bijdrage leveren aan nieuwe economische perspectieven en mogelijkheden in het buitengebied. Met name daar waar het gaat om de circulaire economie. LEADER Achterhoek wil haar bijdrage leveren door hergebruik van groene grondstoffen te stimuleren en zij wil het gebruik van duurzame energie bevorderen door te ondersteunen bij het oprichten van lokale energiecoöperaties in de kernen en het buitengebied. Met als doel om hergebruik te stimuleren en om werkgelegenheid in het gebied te behouden of te creëren en een wisselwerking tussen stad en land te bewerkstelligen.
Hiermee levert LEADER Achterhoek een bijdrage aan het thema stad-land relaties en de POP3-prioriteit circulaire economie.

Outcome

Het maatschappelijk effect dat LEADER Achterhoek beoogt te bereiken is het genereren van hergebruik en werkgelegenheid (uitgedrukt in aantal fte's) en het tegengaan van leegstand in kernen en in het buitengebied.

Circulaire economie, biobased economy en duurzame energie
POP3 Prioriteit 6

Output	Streefwaarden	Streefwaarde
- Aantal projecten gericht op hergebruik van groene grondstoffen (biobased economy)	5	

- Aantal projecten gericht op bevordering duurzame energie in de vorm van lokale energiecoöperaties	5	
Aantal projecten gericht op het tegengaan van leegstand van maatschappelijk vastgoed en hergebruik van agrarische vastgoed in kernen en buitengebied	5	
- Aantal gerealiseerde verbindingen tussen stad en platteland	**15**	20
Streefwaarde totaal aantal projecten	**15**	

Outputdoelstelling 3: Recreatie en Toerisme in de Achterhoek, Versterken door betere kwaliteit

LEADER Achterhoek wil een bijdrage leveren aan de (agro)toeristische infrastructuur in het gebied door verbindingen te leggen tussen bestaande (recreatie en toerisme) locaties en vernieuwende activiteiten te stimuleren. LEADER Achterhoek wil haar bijdrage leveren door locaties/ontwikkelingen met een recreatief profiel te stimuleren om onderling samenwerkingen aan te gaan. Met als doel om verbindingen tussen stad en land te leggen en economisch perspectief te genereren. Hiermee levert LEADER Achterhoek een bijdrage aan het thema stad-land relaties en de POP3-prioriteit werkgelegenheid.

Outcome
Het maatschappelijk effect dat LEADER Achterhoek beoogt te bereiken is meer recreatieve en toeristische bewegingen tussen stad en platteland of in de stadsrand en uitbreiding van economische activiteiten (uitgedrukt in aantal fte's) in de sector.

Verstevigen van de relatie stad-land: een verbinding leggen tussen de vraag uit de stad en het aanbod op het platteland, het realiseren van betrokken burgerschap en een verbeterd maatschappelijk draagvlak voor de agrarische sector;
POP3 Prioriteit 6

Output	**Streefwaarden**	**Streefwaarde**
- Aantal projecten gericht op slow-food en het gebruik van streekproducten	5	
- Aantal projecten gericht op bevordering van het maatschappelijk draagvlak voor de agrarische sector	5	
- Aantal gerealiseerde verbindingen tussen stad en platteland		20
Streefwaarde totaal aantal projecten	**10**	

Outputdoelstelling 4: Heerlijckheid Achterhoek: Katalysator voor nieuwe initiatieven, innovaties en samenwerking tussen (lokale) producenten, bedrijfsleven, non-profitorganisaties en overheden te verbinden.

LEADER Achterhoek wil een bijdrage leveren aan het verbinden van landbouw, voedsel en de stad. Met name daar waar het gaat om voedselproductie, afzetmarkt en het overdragen van kennis.
LEADER Achterhoek wil haar bijdragen leveren door kennisoverdracht tussen landbouw, voedsel en burger te stimuleren en samenwerking te initiëren door verbindingen te leggen. Met als doel om kansen te creëren voor kleine ketens, lokaal voedsel en de afzet van 'slow food'. Hiermee levert

LEADER Achterhoek een bijdrage aan het thema stad-land relaties en de POP3-prioriteit werkgelegenheid.

Outcome
Het maatschappelijk effect dat LEADER Achterhoek beoogt te bereiken is het bewuster worden van en meer kennis hebben over (streek)voedsel, waardoor er meer lokaal voedsel wordt afgezet (groei); in de stedelijke gebieden of op het platteland zelf.

Stimuleren samenwerking, kennisuitwisseling en innovatie m.b.t. landbouw, voedselproductie en stad
POP3 Prioriteit 1

Output	**Streefwaarden**	**Streefwaarde**
- Aantal projecten m.b.t. samenwerking tussen landbouw, voedsel (platteland) en stad	3	
- Aantal gerealiseerde kennisuitwisselingen m.b.t. landbouw, voedsel (platteland) en stad	2	
- Aantal gerealiseerde samenwerkingen met lokale (agrarische) organisaties, instellingen, ondernemers		5
Streefwaarde totaal aantal projecten	**5**	

Outputdoelstelling 5: Samenwerkingsprojecten

LEADER Achterhoek wil een bijdrage leveren aan (regio-overschrijdende) vraagstukken.
Met name daar waar het gaat om krimp en vergrijzing en stad-land relaties. LEADER Achterhoek wil haar bijdrage leveren door bijvoorbeeld samen te werken met LEADER Zuidwest Twente (aangrenzend LEADER-gebied provincie Overijssel), de regio's Stedendriehoek en de Liemers en LEADER Bocholter Aa en LEADER berkel/schlinge (aangrenzend LEADER-gebied provincie Westmunsterland in Duitsland)
Met als doel om kennis uit te wisselen en projecten te realiseren. Hiermee levert LEADER Achterhoek een bijdrage aan (de regio-overschrijdende) thema's krimp en vergrijzing en stad-land relaties.

Outcome
Het maatschappelijk effect dat LEADER Achterhoek beoogt te bereiken is een bewustwording van vergelijkbare problematieken waardoor deze gezamenlijk kunnen worden opgepakt en hiermee een groter gebied dan alleen de Achterhoek bereikt wordt.

Outputdoelstelling 5: Samenwerkingsprojecten
Stimuleren (boven)regionale samenwerking
POP3 Prioriteit 6

Output	**Streefwaarde**
- Aantal samenwerkingsprojecten binnen NL (inter-territoriaal)	3
- Aantal samenwerkingsprojecten buiten NL (transnationaal)	2
Streefwaarde totaal aantal projecten	**5**

Hoofdstuk 4. Activiteitenplan

Voor de uitvoering van het LEADER Achterhoek Activiteitenplan worden de bestaande goede contacten met bewoners en ondernemers in het gebied geïntensiveerd. Ook wordt ingezet op het bereiken van groepen burgers en bedrijven die nu nog niet meedoen met de LEADER-thema's.
De burgers/bedrijven gaan we als volgt betrekken;
1. Communicatie via regionale en sociale media over de LEADER-thema's (online en offline)
2. Netwerkbijeenkomsten met bewoners en bedrijven om ideeën met elkaar te delen en te komen tot samenwerkingsprojecten (online en offline)
3. Prille initiatieven ondersteunen met communicatie en informatie
4. Ontwikkeling van de LEADER-app waardoor enthousiaste bewoners en bedrijven elkaar kunnen inspireren en ook kunnen leren van elkaar.
5. Grensoverschrijdende bijeenkomsten organiseren om te leren van de buren en om samenwerking te bevorderen
6. Ontwikkeling van nieuwe methodieken om het kenmerkende bottom-up proces van LEADER te versterken en te vernieuwen.
7. Specifieke netwerkbijeenkomsten met jongeren en voor andere jongeren organiseren om jongeren nadrukkelijk te betrekken bij het bottom-up proces.

De activiteiten die LEADER Achterhoek uit wil voeren zijn per outputdoelstelling weergegeven. In de vijf overzichten zijn per outputdoelstelling samenwerkingspartners benoemd, is er budget aan outputdoelstellingen gekoppeld en zijn de activiteiten in de tijd van de programmaperiode 2015 – 2022 weggeschreven, waardoor een grove meerjarenplanning ontstaat.
De tabel is zo opgesteld dat de doelstellingen specifiek, meetbaar, actiegericht, realistisch en tijdsgebonden weergegeven zijn. Vanaf 2020 tot 2022 (eind LEADER-programma) is een uitloop gepland.

Outputdoelstelling 1: Sociaal en economisch vitale dorpen/kleine kernen

	Activiteit	Periode	Middelen
Streefwaarde realisatie projecten	15 projecten	2015-2020	€ 1.500.000,-
LAG: beoordelen projecten		2015-2020	
LAG: uitvoering	Kenbaar maken LEADER bij plaatselijke verenigingen en organisaties	2015-2020	
	Inzicht in verenigingen en (lokale) organisaties	Start-2016	
	Analyse bestaande voorzieningen; behoeven aanvulling, transformatie of slimme combinatie	2017-2018	
	Stimuleren actieve betrokkenheid jongeren(organisaties) bij doelstelling en inzetten op aantrekkelijke ontmoetingsplaatsen voor jongeren	2015-2020	
	Verbreden van activiteitenaanbod in landelijk gebied door clustering van functies te stimuleren	2015-2020	
	Bekijken mogelijkheden functieveranderingen openbare ruimtes in kernen	2017-2018	

	Aanjagen dorpswerkplaatsen (lokaal-voor-lokaal)	2017-2020	
Samenwerkings-partners	Lokale organisaties	2015-2022	n.v.t.
	Jongerenorganisaties		
	Dorpshuizen en Kleine Kernen (DKK) Gelderland		
	Gemeenten		

Outputdoelstelling 2: Het versterken van de circulaire economie (groene bedrijvigheid in het buitengebied)

	Activiteit	Periode	Middelen
Streefwaarde realisatie projecten	10 projecten	2015-2020	€ 1.500.000,-
LAG: beoordelen projecten		2015-2020	
LAG: uitvoering	Kenbaar maken LEADER bij bedrijven en organisaties	2015-2020	
	Stimuleren opzetten lokale energiecoöperaties	2017-2018	
	Stimuleren hergebruik groene grondstoffen	2017-2018	
	Aanjagen stad-dorpswerkplaatsen (stad-platteland relatie opbouwen/versterken)	2017-2020	
Samenwerkings-partners	Lokale organisaties	2015-2022	n.v.t.
	LTO		
	Dorpshuizen en Kleine Kernen (DKK) Gelderland		
	Gemeenten en waterschap		
	Stichting Biomassa		

Outputdoelstelling 3: Recreatie en Toerisme in de Achterhoek, Versterken door betere kwaliteit

	Activiteit	Periode	Middelen
Streefwaarde realisatie projecten	10 projecten	2015-2020	€ 1.100.000,-
LAG: beoordelen projecten		2015-2020	
	Kenbaar maken LEADER bij bedrijven en organisaties	2015-2020	
	Stimuleren opzetten samenwerking tussen telers streekproducten en makers streekgerechten t.a.v. promotie en kennisdelen	2016-2018	
	Stimuleren projecten die het maatschappelijk draagvlak voor de agrarische sector versterken	2016-2018	

LAG: uitvoering	Aanjagen stad-dorpswerkplaatsen (stad-platteland relatie opbouwen/versterken)	2016-2020	
Samenwerkings-partners	Lokale organisaties	2015-2022	n.v.t.
	LTO		
	Slow-food Achterhoek		

Outputdoelstelling 4: Heerlijckheid Achterhoek: Katalysator voor nieuwe initiatieven, innovaties en samenwerking

	Activiteit	Periode	Middelen
Streefwaarde realisatie projecten	5 projecten	2015-2020	€ 1.500.000,-
LAG: beoordelen projecten		2015-2020	
LAG: uitvoering	Inzetten op kennisuitwisseling m.b.t. relatie landbouw, voedsel, stad	2015-2020	
	Stimuleren verkoop streekproducten in de stad	2016-2018	
	Uitbreiden bestaande streekmarkten en digitaliseren verkoop streekproducten	2016-2018	
	Uitwisselingsprojecten stimuleren tussen stad en land; stadslandbouw en kennisuitwisseling moestuinprojecten	2016-2020	
Samenwerkings-partners	Lokale organisaties	2015-2022	n.v.t.
	LTO		
	Slow-food Achterhoek (Heerlijckheid Achterhoek)		

Outputdoelstelling 5: Samenwerkingsprojecten

	Activiteit	Periode	Middelen
Streefwaarde realisatie projecten	5 projecten	2015-2020	€ 620.000,-
LAG: initiëren projecten		2015-2020	
LAG: uitvoering	Actief samenwerking opzoeken m.b.t. realisatie vastgestelde outputdoelstellingen	2015-2020	
	Crossovers met waterschap en grensoverschrijdende (toeristische) activiteiten	2016-2018	
Samenwerkings-partners	LAG LEADER Bocholter Aa	2015-2022	n.v.t.
	LAG LEADER berkel schlinge		
	LAG LEADER Zuidwest Twente		
	Waterschap en gemeenten		
	Lokale organisaties		

Hoofdstuk 5. Organisatie

5.1 Positie, taken en bevoegdheden LAG

De LAG (Local Action Group) is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) in de Achterhoek. Samen met de coördinator en adviseurs van de gemeenten en het Waterschap zal de LAG haar taken uitvoeren.

De voornaamste taak van de LAG is het stimuleren van projectontwikkeling. Het geven van voorlichting over het programma, kennisoverdracht en zorg dragen voor publiciteit is hierbij tevens van belang. Vervolgens dient de LAG ingediende projecten te toetsen op hun bijdrage aan het bereiken van de doelen uit de LOS.

De taken en bevoegdheden van de LAG zijn:

a. Opstellen en monitoren LOS
- Opstellen, uitvoeren en mogelijk bijstellen van de LOS

b. Enthousiasmeren bewoners en bedrijven
- Contacten leggen met samenwerkingspartners
- Verbindingen leggen tussen projecten en sectoren
- Initiatiefnemers met elkaar in contact brengen

c. Toetsen van projectaanvragen
- Toetsen van projecten aan de selectiecriteria in de LOS
- Zwaarwegend advies geven aan de Provincie over de selectie van projecten
- Zelf aanvragen indienen en projecten uitvoeren, waaronder het project 'Beheer- en uitvoeringskosten '
- Als het project wel past binnen visie van de regio Achterhoek 2020, maar niet geheel voldoet aan de LEADER-criteria, zoeken naar andere financieringsbronnen (publiek en privaat) voor uitvoering van het project
- Actief volgen van projecten in uitvoering
- Monitoring en evaluatie

d. Beheren en uitvoeren LEADER programma
- Verslagleggen van LAG vergaderingen en openbaar maken
- Opstellen van mid-term evaluaties en jaarrapportages
- Communicatie (voorlichting, resultaten laten zien)
- Stimuleren van netwerkvorming en kennisdeling

Door met de regio Achterhoek in meerdere programma's gezamenlijk op te trekken wordt er efficiënt samengewerkt, kennis gedeeld en activiteiten verbonden. LEADER is daarmee een van de actoren binnen de gebiedsorganisatie Achterhoek 2020, maar volgt haar eigen ontwikkelingsstrategie en is zelfstandig verantwoordelijk voor de uitvoering hiervan. LEADER Achterhoek heeft een eigen financieringsstroom en besluitvormingsstructuur in de vorm van de LAG.

Naast de LAG wordt onder leiding van de LEADER-coördinator een expert-team adviseurs ingesteld die ondersteuning biedt bij de ontwikkeling van projectideeën en de oriënterende aanvraag. Ook bij het opstellen van de voortgangsrapportages en de eindrapportage kan dit team ingezet worden.
Deelnemers expert-team zijn:
- uit elke deelnemende gemeente een ambtenaar
- medewerkers van professionele organisaties die ervaring hebben met EU-projectaanvragen
- medewerker van de regio Achterhoek

Rol RVO en Provincie Gelderland

In de uitvoering van de LOS werkt de LAG nauw samen met de Provincie als opdrachtgever en RVO als betaalorgaan. Via het provincieloket worden aanvragen officieel ingediend in het uitvoeringsplatform van RVO.

RVO is het landelijke betaalorgaan voor LEADER. De definitieve besluitvorming over de projecten, inclusief het verlenen van de beschikking aan de projectaanvragers is een taak van Gedeputeerde Staten.

RVO voert de volgende taken uit:

- Toetsing op EU-conformiteit
- Verzorgt de betaling van subsidie aan projectaanvragers. Dat geldt niet alleen voor de EU-bijdrage, maar ook voor de bijdragen van de gemeenten en het Waterschap. RVO declareert die bijdragen vervolgens weer bij de lokale overheden.
- Levert voortgangsrapportages en management-rapportages voor Gedeputeerde Staten en de LAG, op grond van het uitvoeringsplatform.
- Voert de voorgeschreven controles uit waarmee zij als betaalorgaan kan garanderen dat de subsidie rechtmatig wordt toegekend.

Relatie met andere stakeholders in het gebied en rechtsvorm

De Regio Achterhoek is de juridische rechtspersoon die de verantwoordelijkheid draagt voor het beheer en de uitvoering van het LEADER programma in de Achterhoek. Daarnaast heeft Achterhoek 2020 een programmateam dat zich bezig houdt met de afstemming over de uitvoering van de Agenda Achterhoek 2020. Alle stakeholders in het gebied op het gebied van landbouw, landschap, energie, toerisme, onderwijs, etc. maken deel uit van het programmateam of er wordt samenwerking mee gezocht.

5.2 Samenstelling LAG

Na 7 jaar afwezigheid van LEADER in de regio Achterhoek start de LAG met een nieuwe ontwikkelingsstrategie en een nieuwe LAG. Bij de samenstelling van de LAG wordt gekozen voor een professionele benadering. De focusthema's (doelstellingen en subdoelen) zoals geformuleerd in de LOS zijn hierbij bepalend voor het profiel van de te selecteren LAG leden. Tevens vormt de nieuwe LAG demografisch een representatieve afspiegeling van het gebied. Extra nadruk wordt gelegd op selecteren van jongeren in de LAG vanwege het thema 'krimp'.

Bij de werving van de LAG leden is een deel van de LAG leden rechtstreeks benaderd vanwege hun (bestuurlijke) functie (o.a. Plattelands Jongeren Gelderland, LTO, gemeentebestuurder). Het merendeel van de inwoner LAG leden wordt in de periode, voorafgaand aan de start van het programma, geworven via een advertentie in de lokale uitgaven van de deelnemende gemeenten, de website van de gemeenten, de website van Achterhoek 2020 en via organisaties met een breed netwerk, zoals LTO, DKK en PJG.

Gekozen is voor een ruime vertegenwoordiging van de inwoners en belangenorganisaties. De LAG bestaat uit 15 personen, waarvan 7 inwoner LAG leden, 3 bestuurlijke vertegenwoordigers die stemrecht hebben. Daarnaast bestaat de LAG uit 3 adviseurs en 1 onafhankelijke coördinator.

Samenstelling LAG

	Samenstelling LAG	
1	Gert Jan te Gronde	Wethouder Winterswijk *voorzitter*
2	Peter Schrijver	Heemraadslid Waterschap Rijn en IJssel *vice-voorzitter*
3	Bertus Hesselink	Inwonerlid gemeente Berkelland
4	Alexander van der Graaff	Inwonerlid gemeente Aalten
5	Jeffrey Janssen	Inwonerlid gemeente Oost Gelre
6	Karin Overbeek	Inwonerlid gemeente Bronckhorst
7	*vacant*	*Inwonerlid gemeente Oude IJsselstreek*
8	Marjan Tulp	Inwonerlid gemeente Doetinchem
9	Roel Poppink	Inwonerlid gemeente Winterswijk
10	Mark Hoftiezer	Aalten, bestuurslid Plattelandsjongeren Gelderland
11	Ingrid Lambregts	Wethouder gemeente Doetinchem
12	Ria Vreman	Winterswijk, bestuurslid DKK Gelderland
13	Mart Mensink	Adviseur namens provincie Gelderland
14	Joke Emaus	Adviseur vanuit Regio Achterhoek
15	Arie Schoemaker	Adviseur vanuit portefeuille overleg ROV / Plato
16	Winnie Scheeringa	Adviseur vanuit portefeuille overleg Vrijetijdseconomie
17	Peter van Heek	Adviseur namens DKK Gelderland

18	Jolanda Kemna	coördinator LEADER Achterhoek

Categorie	***% Bevolking****	***Aantal LAG***	***Profiel LAG leden***
Totaal aantal		**12**	• Representatieve afspiegeling van relevante spelers / sectoren in het landelijk gebied. • Bij voorkeur inwoners / ondernemers die actief verbindingen leggen tussen sectoren en bottom- up denken en handelen • Gezamenlijk in staat om vanuit diverse invalshoeken naar focusthema's en bijbehorende initiatieven te kijken. • In staat om te denken in crossovers en deze projecten te stimuleren en te verbinden, zowel tussen sectoren als over grenzen heen. • Vertegenwoordigers uit diverse leeftijdsgroepen (<30 jr. , 30-55 jr. en 55+), focus op meer jongeren in de LAG. • Kennis en netwerken moeten de Achterhoek afdekken of in ieder geval een aanmerkelijk deel daarvan. • Duidelijke binding met het landelijk gebied en/of stad & platteland relaties, vanuit een woon- en/of werksituatie. • Kennis, ervaring en netwerken op het gebied van plattelandsontwikkeling en deze continu en actief inzetten. • Aantoonbare affiniteit met c.q. referenties op het gebied van de LEADER Achterhoek thema's. • Bereid om te investeren in kennis van LEADER en plattelandsontwikkeling (door het bijwonen van bijeenkomsten, cursussen etc.). • Goede kennis van de Engelse en Duitse taal.
Leeftijd < 30 jaar	??%	3	
Leeftijd 30-55 jaar	??%	5	
Leeftijd > 55 jaar	??%	4	
Man		8	
Vrouw		4	
Niet overheid		9	
Overheid		3	
+ Coördinator		1	
		13	

Commitment/intentieverklaringen publieke organisaties

De 7 gemeenten in de Achterhoek hebben een intentieverklaring/garantstelling afgegeven waarin ze aangeven hun medewerking te verlenen aan de (financiële) uitvoering van LEADER in de Achterhoek. Door het wegvallen van de gemeente Montferland is aanvullende cofinanciering verkregen vanuit de gemeenten Aalten, Winterswijk, Bronckhorst, Oost Gelre en van de stuurgroep Achterhoek 2020. Hieruit blijkt dat er een breed draagvlak is voor de LEADER binnen de betrokken overheden. Zie bijlage 8.4

5.3 Organisatie van de uitvoering

Regio Achterhoek heeft, met het oog op de groeiende krimp in het gebied in 2014, gekozen voor een organisatievorm waarbij diverse partijen en programma's eenvoudig kunnen aanhaken.

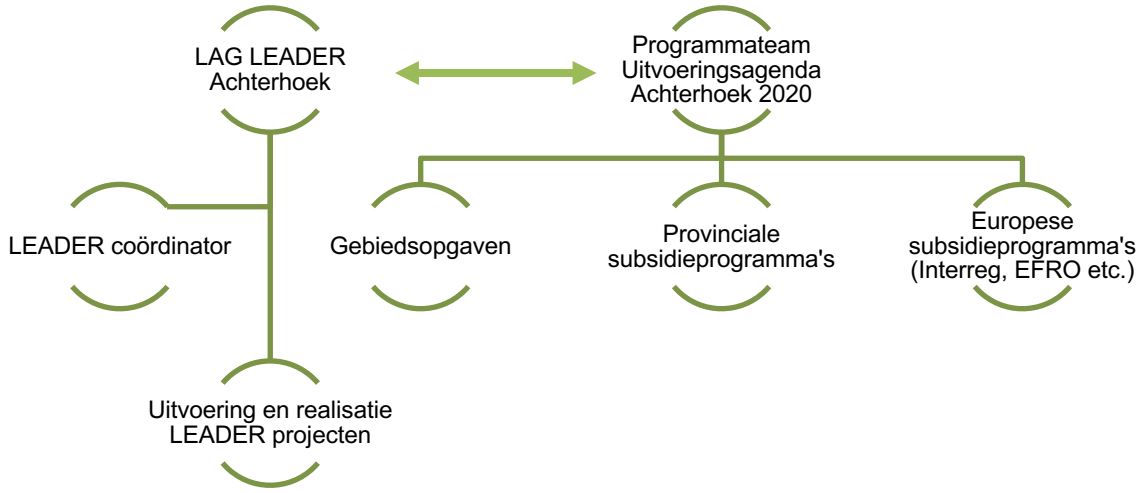
LEADER is een programma dat goed aansluit bij de doelen van de regio net als andere Europese, landelijke en provinciale programma's. Kennis en deskundigheid zijn samengebracht op een centrale locatie en cross-overs van programma's liggen voor de hand.

LEADER is een geheel zelfstandig programma in de organisatie en uitvoering. De regio Achterhoek faciliteert de financiële, secretariële en communicatieve activiteiten voor LEADER om zo efficiëntie en doelmatigheid in de organisatie ervan te behalen.
De LAG is als volgt georganiseerd (zie ook deel II Reglement):

- LAG leden
- Voorzitter LAG en LEADER-coördinator
- Adviseurs van gemeenten en waterschappen

Daarnaast wordt de LAG ondersteund door:

- Financiële administratie voor 'Beheer en uitvoeringskosten LAG, regio Achterhoek
- Communicatieadviseur Achterhoek 2020 en communicatieadviseurs gemeenten
- Secretariaat voor organisatie van (netwerk)bijeenkomsten

De regio Achterhoek zal namens de LAG de aanvraag indienen voor het project 'Beheer- en uitvoeringskosten LAG Achterhoek'. Voor het beheer en de uitvoering van LEADER wordt een coördinator aangetrokken.

LEADER-coördinator
De coördinator geeft uitvoering aan de activiteiten die voorvloeien uit het taakstellende kader van de Lokale Ontwikkelingsstrategie, informeert betrokken partijen en coördineert werkzaamheden namens de LAG. De coördinator is onderdeel van de LAG, legt verantwoording af aan de leden maar is onafhankelijk (zie ook deel II reglement).

Activiteiten LEADER-coördinator:

- Advies en begeleiding van projectaanvragers

- Voorbereiding, ondersteuning en coördinatie LAG-bijeenkomsten
- Intermediair tussen LAG en projectaanvragers
- Verslaglegging voortgang LOS en projecten
- Aansturen communicatie en marketing
- Coördineren kennisuitwisseling met relevante LEADER-netwerken
- Begeleiding en bewaking van lopende projecten (monitoring)
- Evaluaties programma en projecten (tussentijds en eind)
- Budgetbewaking & betalingsverkeer (i.s.m. RVO)
- Algemene & financiële voortgangsrapportages
- Externe verslaglegging (jaarverslag, verantwoording, accountant)
- Toetsing / monitoring voortgang en evaluatie LOS

De coördinator wordt aangesteld door de LAG op basis van een gericht functieprofiel en door middel van een openbare sollicitatieprocedure.

Hoofdstuk 6. Begroting

6.1 Inleiding

Op basis van de uitvoering van projecten, beheer en activiteiten van de LAG is er een financiële begroting en planning voor de programmaperiode opgesteld. Hier wordt een nadere onderbouwing gegeven op de verschillende kosten die worden gehanteerd in de LOS en de uitgangspunten die de basis vormen voor de financiën van LEADER Achterhoek.

6.2 Uitgangspunten financiële tabel

Bij het opstellen van de financiële tabellen moet rekening gehouden worden met een aantal formele, door de EU, het Rijk en provincie opgelegde uitgangspunten en daarnaast heeft de LAG ook overwegingen en keuzes gemaakt die betrekking hebben op de resultaten uit de gebiedsanalyse en voorkeuren van de LAG.
Formele uitgangspunten:

- De systematiek van POP schrijft voor dat Europese financiering wordt verstrekt indien er voor tenminste eenzelfde bedrag aan nationale publieke cofinanciering beschikbaar is. De nationale cofinanciering bestaat uit publieke middelen van Rijk, provincie, gemeenten, waterschappen en andere als (semi-)overheid erkende instanties.
- De provincie Gelderland draagt niet bij aan de publieke cofinanciering van LEADER in de Achterhoek. Dit betekent dat de gezamenlijke gemeenten en de stuurgroep Achterhoek 2020 extra bijdragen. Dit komt neer op een bedrag van € 3.610.000.. Voor een overzicht van de cofinanciering zie bijlage 8.4
- De getallen in de financiële tabellen gelden op programmaniveau. Per project kunnen afwijkende percentages gehanteerd worden.

Overwegingen en keuzes van de LAG:

- Op basis van door de provincie verstrekte informatie heeft de Achterhoek 223.085 inwoners (zie ook 2.1).Het aantal inwoners is bij aanvang een eenmalige aanname en zal gedurende de periode niet meer wijzigen.
- Waterschap Rijn en IJssel maakt integraal onderdeel uit van het LEADER-gebied als ware het een achtste gemeente in de Achterhoek.
- Naar verwachting is een direct budget van publieke middelen van € 7.220.000 beschikbaar voor de gehele periode.
- Voor het beheer van LEADER is geen private bijdrage voorzien.
- Voor samenwerkingsprojecten zal worden ingezet op maximaal 66% LEADER bijdrage (publieke middelen) worden ingezet.
- Voor projecten zal worden ingezet op een maximaal 50% LEADER bijdrage (publieke cofinanciering) worden ingezet.
- Aanvragers kunnen eigen uren en vrijwilligerswerk op waarde zetten en opnemen in de begroting en het financieringsplan. Deze uren worden ingezet als 'cofinanciering in natura'.
- LEADER bijdrage is minimaal 30.000 euro en maximaal 120.000 euro per project. De LAG kan in uitzonderlijke gevallen hiervan afwijken. LEADER bijdrage bestaat uit 50% ELFPO- en 50 % gemeentelijke middelen.
- De LAG wil gebruik maken van de voorschotmaatregel voor submaatregel 4.

6.3 Begroting

In de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen de kosten voor voorbereiding van de ontwikkelingsstrategie *(submaatregel 1, niet van toepassing in de Achterhoek)*, uitvoeringsbudget LEADER (submaatregel 2), samenwerking (submaatregel 3) en organisatie (submaatregel 4).

Voor de uitvoering van submaatregelen 2, 3 en 4 is totaal in de programmaperiode € 7,22 mln. budget beschikbaar.

Kostensoort	Omschrijving	Budget publieke middelen(€)		
Submaatregel 2	Uitvoeringsbudget projecten:		*5.600.000*	*78%*
	Hoofddoelstelling 1: Sociaal en economisch vitale dorpen/gehuchten (sociale cohesie)	1.500.000	*27%*	
	Hoofddoelstelling 2: Circulaire (biobased) economie/duurzame energie	1.500.000	*27%*	
	Hoofddoelstelling 3: Recreatie en Toerisme in de Achterhoek, Versterken door betere kwaliteit	1.100.000	*19%*	
	Hoofddoelstelling 4: Heerlijckheid Achterhoek	1.500.000	*27%*	
Submaatregel 3	**Hoofddoelstelling 5:** Samenwerkingsprojecten:		*620.000*	*8%*
	- Voorbereiding	155.000		
	- Uitvoering	465.000		
Submaatregel 4	Lopende kosten (beheer LEADER)		*1.000.000*	*14%*
	Totaal		***7.220.000***	***100%***

	Kostenverdeling Submaatregel 4 Beheer LEADER	Budget €	%
Coördinatie	a) coördinatietaken, o.a. aanjagen en faciliteren projecten	541.632	54,2
	b) administratie (incl. accountant)	72.800	7,3
LAG kosten	a) vergaderkosten	21.000	2,1
	b) organisatie bijeenkomsten/opleidingskosten	70.000	7
	c) onkosten/vacatie	35.000	3,5
	d) onderzoek en monitoring	42.000	4,2

Communicatie	a) kosten PR en promotie/inhuur communicatie	72.800	7,3
	b) multimedia	140.000	14
Onvoorzien		4.768	0,4
	Totaal	**1.000.000**	**100**

6.4 Financiële verhoudingen en dekkingsplan

De norm voor de verdeling van publiek/private investering is op programmaniveau vastgesteld op ten minste 40% private middelen en 60% publieke middelen. Deze publieke middelen kunnen onderverdeeld worden in 30% Europese middelen en 30% Nationale middelen (gemeente, waterschap).
Op projectniveau streeft de LAG naar gelijke verdeling tussen publieke en private middelen (50/50 verdeling). Bij samenwerkingsprojecten gelden afwijkende percentages (66,6/33,3).
De LAG streeft er naar om 45 kwalitatief goede projecten te selecteren en realiseren, waarbij de (maximale) hoogte van het subsidiebedrag niet is vastgesteld, maar wel een richtlijn van €60.000,- EU-middelen per project wordt nagestreefd.

Totaal Budget	**€**	**Dekking**	**€**
Uitvoeringbudget outputdoelstellingen *(submaatregel 2)*	11.200.000	Europese Unie (25%) Lokale overheden (25%) Privaat (50%)	2.800.000 2.800.000 5.600.000
Samenwerkingsprojecten *(submaatregel 3)*	930.000	Europese Unie (33,3%) Lokale overheden (33,3%) Privaat (33,3%)	310.000 310.000 310.000
Lopende kosten (beheer LEADER) *(submaatregel 4)*	1.000.000	Europese Unie (50%) Lokale overheden (50%)	500.000 500.000
TOTAAL gehele programma			**13.130.000**
		Waarvan totaal publieke investering (55%)	*7.220.000*
		Waarvan totaal private investering (45%)	*5.910.000*

Pas als de regeling LEADER wordt opgesteld voor publiek, zal moeten blijken of er voldoende private investering beschikbaar is. Uit de gebiedsanalyse en tijdens de diverse bijeenkomsten zijn al zoveel initiatieven benoemd, dat de LAG verwacht dat er voldoende private middelen beschikbaar komen.

Deel II Reglement

Hoofdstuk 7. Beheer- en toezichtregeling (reglement)

De beheer- en toezichtregelingen (reglement) stellen de LAG in staat om de LEADER Ontwikkelstrategie (LOS) doelmatig en efficiënt uit te voeren tot en met 2020. Naast het reglement worden hierin ook de taken en verantwoordelijkheden van de LAG en de monitoring en evaluatie van projecten tijdens de uitvoeringsfase omschreven.

7.1 LAG werkwijze en verantwoording

Het stimuleren van de projecten; ondersteuning van de voorbereiding

De LAG wordt officieel ingesteld als adviescommissie van de Provincie Gelderland.
In de voorbereidingsfase legt de (aankomende) LAG de basis voor het succes van de lokale ontwikkelingsstrategie. Het kost tijd, energie en middelen om te zorgen dat er een goed onderbouwde strategie tot stand komt met input vanuit het gebied en waar de LAG actief in meedenkt. Om de professionaliteit van de LAG te stimuleren, wordt bij het werven van de LAG - leden gekeken naar de competenties van inwoners en overheidsvertegenwoordigers. Deze moeten goed aansluiten bij de focusthema's en doelstellingen en bij voorkeur complementair aan elkaar zijn.
Aan het begin van de LEADER-periode organiseert de LAG kennisbijeenkomsten in het gebied. Deze zorgen er voor dat de LAG-leden op een gelijk niveau hun deskundigheid van het platteland kunnen uitdragen. Gedurende de LEADER periode worden periodieke thema- of netwerkbijeenkomsten door de LAG georganiseerd om kennis en ervaring over te dragen aan inwoners in het gebied en om ideeën verder te brengen. De LAG stimuleert hier innovatieve dwarsverbanden tussen partners en sectoren. De LAG streeft er naar om richting projectaanvragers haar beschikbare kennis, expertise en netwerken in te zetten om tot passende financieringsvormen voor projecten te komen. Om innovatieve projecten te stimuleren is het van belang dat de LAG ook duidelijk voor ogen heeft welke mogelijkheden er zijn naast LEADER. De LAG zal, onder andere via de stuurgroep Achterhoek 2020, de verbinding zoeken met andere programma's. Zo kunnen kleine innovatieve LEADER projecten ook aansluiting vinden bij initiatieven op een grotere schaal.

Selectie en aanstelling LAG leden / invulling vacante plekken

De LAG is samengesteld op basis van selectiecriteria die aansluiten bij de lokale ontwikkelingsstrategie. Bij selectie van LAG leden wordt gekeken naar:

- relevante kennis en ervaring passend bij de focusthema's en doelstellingen
- een aantoonbaar breed netwerk in het gebied
- vertegenwoordiging van verschillende leeftijdsgroepen in overeenstemming met demografische verhoudingen in het gebied
- evenwichtige spreiding over de regio Achterhoek (woonplaats, netwerken etc.)
- capaciteiten om in verbindingen te denken op gebiedsniveau

LAG leden hebben een nadrukkelijke inspanningsverplichting om bij alle LAG-vergaderingen aanwezig te zijn. De vergaderdata worden aan het begin van een kalenderjaar vastgesteld. Als een van leden regelmatig verstek laat gaan, kan de LAG met meerderheid van stemmen besluiten om deze functie vacant te stellen.
De LAG kan een nieuw lid aanstellen op grond van kennis, ervaring en netwerken die de LAG op dat moment nodig acht voor een goede uitvoering van het programma. Tussentijdse evaluaties over het functioneren van de LAG en het jaarverslag zijn hiervoor belangrijke onderleggers.
De LAG wijst zelf een voorzitter aan. Deze kan uit de LAG worden gekozen of extern worden aangetrokken. Ook wordt bij aanvang van de programmaperiode een plaatsvervangende voorzitter aangewezen binnen de LAG.

De LAG stelt een coördinator aan op basis van een gericht functieprofiel. Regio Achterhoek is de contractpartner voor de aanstelling van de coördinator.

Vergaderfrequentie

De LAG komt vier tot zes keer per jaar bijeen om projecten te beoordelen en adviezen uit te brengen. Dit is uiteraard mede afhankelijk van het aantal aanvragen. Er zijn in ieder geval twee vaste momenten voor een LAG-vergadering:

1. Voorafgaand aan de openstelling van iedere indieningperiode (tranche) door de Provincie Gelderland, komt de LAG bijeen. Tijdens deze reguliere / oriënterende vergadering worden (potentiële) projecten ter oriëntatie voorgelegd aan de LAG. De LAG beoordeelt de aanvragen aan de hand van de selectiecriteria (§ 7.2). De Provincie zal jaarlijks twee tranches openstellen. De data hiervan zijn op de website van de Provincie te vinden.
2. Na afloop van een indieningperiode volgt ook een besluitvormende LAG-vergadering. Hier worden de pré-adviezen van de LEADER-coördinator, na toetsing van de projectaanvragen op EU-conformiteit en provinciaal beleid, voor een definitief besluit voorgelegd aan de LAG. Op basis hiervan geeft de LAG een zwaarwegend, gemotiveerd advies aan het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland. De beoordeling van de LAG is doorslaggevend bij besluitvorming.

Daarnaast is het mogelijk dat de voorzitter op een of twee andere momenten de LAG bijeenroept om belangrijke ontwikkelingen, lopende projecten of uit te voeren activiteiten binnen de LOS te bespreken.

Agendabeheer

De agenda wordt samengesteld door de LAG-voorzitter en de coördinator. De agenda kent een aantal vaste onderdelen. Leden kunnen zelf ook agendapunten inbrengen. Twee weken voor de LAG vergadering wordt de agenda met bijbehorende stukken aan de LAG verstuurd. De vaste agendapunten voor elke LAG-vergadering zijn:

- Toetsing projecten die ter oriëntatie worden voorgelegd, voortgang van lopende projecten en besluitvorming over projecten o.b.v. pré-adviezen
- Voortgang van samenwerkingsprojecten binnen de LEADER-regio, buiten de regio en projecten met Internationale LEADER partners (Duitsland)
- Samenwerking binnen Regio Achterhoek 2020
- Beheer en uitvoering LEADER Achterhoek (coördinatie, communicatie, PR en kennisontwikkeling)

De verslagen van de LAG vergaderingen zijn openbaar en worden op de website www.leaderachterhoek.nl geplaatst.

Transparante en eerlijke selectieprocedures

Bij samenstelling van de LAG is gekozen voor een ruime vertegenwoordiging van lokale belangenorganisaties en inwoners. Ruim 62% van de stemgerechtigden binnen de LAG is inwoner c.q. ondernemer in het gebied. Dit verkleint de kans dat bij een besluitvormende vergadering de 51%-regel niet wordt gehaald.
Deze regel is bedoeld om te voorkomen dat publieke partijen, op basis van hun cofinanciering en ambtelijke ondersteuning bij de uitvoering van het programma, teveel invloed en zeggenschap krijgen binnen de LAG.
Als de inwoner LAG-leden in minderheid zijn bij een besluitvormende vergadering zal er geen stemming plaatsvinden en wordt een nieuwe vergadering uitgeschreven. De voorzitter is stemgerechtigd, maar heeft niet de doorslaggevende stem bij de beoordeling van de projectaanvragen.
De LAG Achterhoek streeft naar de volgende verdeling binnen de LAG:

Stemgerechtigd (11 personen):
7 inwoners (vertegenwoordigers 7 gemeenten, oa bestuurder DKK)
2 bestuurders gemeenten Regio Achterhoek
1 bestuurder Waterschap (Rijn en IJssel)
1 bestuurder Plattelands Jongeren Gelderland

Adviserend (4 personen):
2 contactambtenaren namens gemeenten Achterhoek
1 contactambtenaar provincie Gelderland
1 adviseur namens DKK (naar behoefte)

Onafhankelijk (1 persoon):
1 coördinator

Om belangenverstrengeling tegen te gaan, wordt een algemene regel gehanteerd binnen de LAG: alle leden zijn verplicht om tijdig hun (mogelijke) belang in of betrokkenheid bij een project kenbaar maken. Bij kans op belangenverstrengeling mogen zij niet deelnemen aan de advisering én besluitvorming over het betreffende project.
Een overzicht van de LAG-leden met hun functie en nevenactiviteiten wordt op de site www.leaderachterhoek.nl gepubliceerd. In dit overzicht staat ook vermeld welke link er kan zijn tussen leden van het beoordelingscomité binnen de LAG en een ingediend project of aanvrager. Hiermee wil de LAG een zorgvuldige afweging garanderen richting overheden en inwoners van het gebied.

7.2 Selectiecriteria en procedure voor steunaanvragen

De LAG beoordeelt de projectaanvragen aan de hand van de selectiecriteria. Op basis hiervan geeft de LAG een zwaarwegend, gemotiveerd advies aan het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland met betrekking tot de selectie van aanvragen.
Om de projecten te selecteren die het beste aansluiten bij de strategie van de LOS heeft de LAG een beoordelingsformulier opgesteld. Door gebruik te maken van dit beoordelingsformulier is de selectie logisch, consequent, transparant, meetbaar en verifieerbaar.
Bij de selectie wordt uitvoering gegeven aan de twee submaatregelen:

- submaatregel 2: uitvoering van projecten (artikel 3.3.6) of
- submaatregel 3: samenwerking met andere LEADER gebieden binnen en buiten Nederland (artikel 3.4.7)

De Lokale Actie Groep LEADER heeft in de vergadering van 12 december 2018 en tijdens de vaststelling van het verslag op 29 januari, extra selectiecriteria benoemd voor "duurzame" projecten. Deze extra selectiecriteria zijn:

- Project heeft aantoonbaar onrendabele top (met beschikbare subsidies blijft de terugverdientijd langer dan 7 jaar)
- Project is uniek en van dusdanige meerwaarde op sociaal cultureel niveau (overstijgende thema's) waarbij bovendien verschillende doelgroepen (meer dan drie) profijt hebben
- Project is meerwaarde voor de aantrekkelijkheid van dorp of wijk waar het plaats vindt

Criteria	Check op	Beoordeling: Score van 0,1,2 of 3: van heel weinig tot heel veel	Hulpvragen
1 LEADER Doelen LOS	Draagt het project bij aan één of meer van de doelen (thema's) van de LOS - bevolkingskrimp - verstevigen van de stad-land relatie - activiteiten die de sociale cohesie platteland vergroten - circulaire economie, biobased economie en duurzame energie	1. Draagt het project bij aan 1 of meer thema's van de LOS (0-4 punten) 2. Zitten we hier echt op te wachten (0-2 punten) 3. Is er sprake van cross-overs met andere activiteiten (0-2 punten) Totaal te behalen 8 punten	
2 LEADER-Werkwijze	In welke mate draagt het project bij aan de Leadercriteria: a. Bottom up, draagvlak b. Innovatief c. Samenwerking / netwerk opbouw d. Overdracht van kennis en ervaring De overige zijn over het algemeen minder specifiek LEADER: e. Gebiedsgericht - Integrale aanpak, multisectoraal - Publiek privaat partnerschap - Overdraagbaar	Voor a t/m e: Minimaal: 10 Maximaal: 15 (5x3)	Is het project innovatief voor de Achterhoek (nieuw product en/of nieuwe werkwijze? Is het project vanuit een duidelijke behoefte van bewoners/ondernemers/ organisaties in de Achterhoek ontstaan? Hoe bottom-up/vraaggericht is het project? Is er een aantoonbaar breed draagvlak? Indien project van individuen: dan dient het project maximaal innovatief te zijn en moet er kennisoverdracht van het project plaatsvinden naar vergelijkbare projecten in de Achterhoek. Indien project gezamenlijk initiatief van een of meerdere dorpen met maximaal breed draagvlak: dan moet het project op dorpsniveau innovatief zijn en moet kennisoverdracht onderdeel zijn van het project. Zijn de rolbeschrijvingen en verantwoordelijkheden duidelijk? Zijn er intentieverklaringen / steunbrieven bijgevoegd? Of en hoe zijn overheden betrokken in de ontwikkeling, uitvoering?

			Maakt het project gebruik van of is het gericht op gebiedsspecifieke kwaliteiten, uitdagingen, streekidentiteit? Worden resultaten, kennis en ervaringen overgedragen? Is dat in het projectplan (en begroting) opgenomen?
3 Haalbaarheid	Is het initiatief haalbaar/levensvatbaar? a. Organisatorisch b. Financieel	3a: minimaal 2 3b: minimaal 2 Minimaal: 4 Maximaal: 6	Is er een heldere organisatiebeschrijving met duidelijke verantwoordelijkheden? Zit het project logisch in elkaar: dragen activiteiten echt bij aan het beoogde doel? Heeft de aanvrage/organisatie voldoende expertise, netwerk? Is het tijdpad realistisch? Zijn vergunningen geregeld? Is er zicht op continuïteit na afloop door een concrete onderbouwing ? Is er openbare kennis over de betrouwbaarheid en/of kwaliteit van de aanvrager en/of partners (goede of slechte ervaringen) ? Wat is de motivatie van de aanvrager: vanuit het hart en gemeenschappelijk of een gebiedsbelang of sec vanuit een eigen belang ? Welke (schijn van) belangenverstrengeling tussen wie zou mee kunnen gaan spelen? Is er een sluitende en transparante begroting en dekkingsplan, een bankgarantie, ondernemersplan, zijn toezeggingen voor cofinanciering bijgesloten; zijn er verklaringen voor het risico dragen door projectaanvragers?
4	Is het initiatief efficiënt / doelmatig ?	4a: minimaal 2 4b: minimaal 2 4c: minimaal 1	Kleinschalig: de gevraagde EU bijdrage is maximaal 60.000 Euro en minimaal 15.000 Euro per

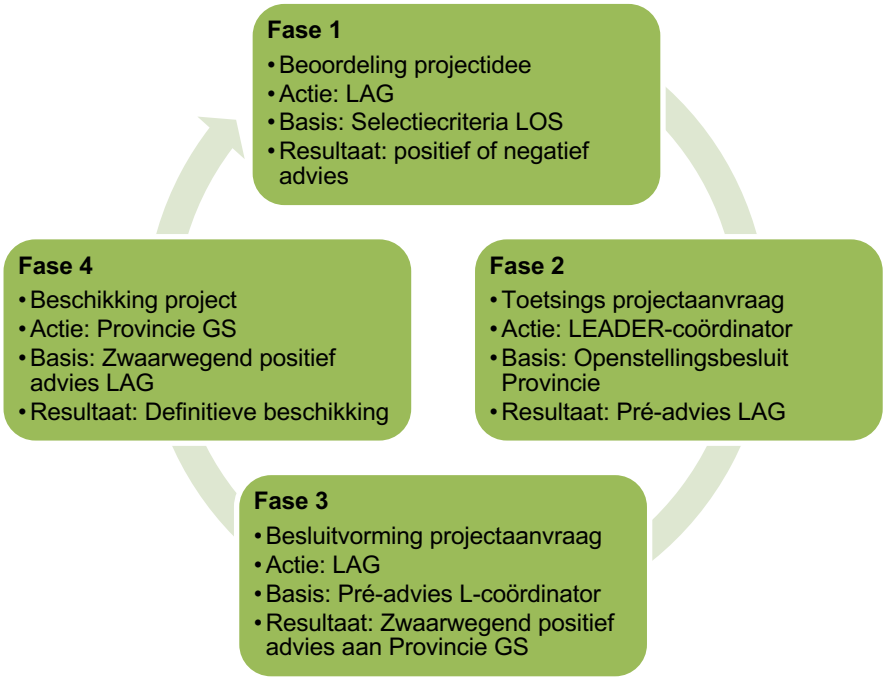
Value for money (waar voor geld)	a. Kleinschalig b. Efficiënt c. Leader nodig	Minimaal: 5 Maximaal: 8	project (vanwege administratieve lasten). EU bijdrage < 15.000 = score 0 EU bijdrage > 15.000 en < 60.000 = score 2 EU bijdrage > 60.000 = score 0 Efficiënt: Hoe ligt de balans tussen de begrote kosten en de verwachtte opbrengst van het project? Is de begroting realistisch of is het 'opgeklopt'? Is dit project de gevraagde Leaderbijdrage waard? Is de Leaderbijdrage echt nodig? Zonder de Leaderbijdrage kan het project niet doorgaan. Er zijn geen andere financieringsbronnen die beter geschikt zijn voor dit project.
Eindscore: aantal punten		Minimaal : 23 Maximaal : 37	
Opmerkingen en verbeter-punten			
Stemming LAG	Wie stemt er voor en wie stemt er tegen?	Positief : Negatief:	
Bijzonderheden t.a.v. evt. belangen LAG-lid	Is een LAG-lid betrokken bij het project? Zo ja, wie?		
Argumenten voor advies LAG richting GS			

Berekening totaalscores
De LAG heeft in de zelfevaluatie van 2017 besloten dat bij het scoren van de projecten de hoogste en laagste score niet worden meegeteld in het gemiddelde. Dit om grote verschuivingen in puntenaantal te voorkomen.

Om innovatie in de LAG continu te stimuleren worden uitwisselingen met o.a. Netwerk Platteland, Duurzaam Door en Innovatiefondsen aangeboden. Vernieuwing binnen de LAG wordt ook gestimuleerd door interne evaluaties en samenwerking met andere LAG's om kennis en ervaring te delen.

Procedure besluitvorming projecten

Onderstaand wordt dit proces beschreven en wordt de rol van de LAG hierin verduidelijkt:

Monitoring op projectniveau

Bij start van de uitvoeringsfase van een project vindt standaard een startoverleg plaats. In dit gesprek wordt de wijze van indiening van kosten besproken en de uitbetaling van de bijdrage.
Bij dit gesprek zijn aanwezig: een vertegenwoordiger van de RvO, de LAG coördinator en de LEADER contactambtenaar van het betreffende gebied. In dit gesprek worden afspraken gemaakt over de uitvoering van het project (tijdspad), de wijze van monitoring en effectmeting. RvO signaleert de LAG tijdig over mogelijke knelpunten in de voortgang.
De LAG monitort het project van start tot minimaal een jaar na oplevering. De coördinator en contactambtenaar voeren direct na oplevering een evaluatiegesprek met de initiatiefnemers van het desbetreffende project. Op basis hiervan is er ook gedurende het eerste jaar van exploitatie regelmatig afstemming over de voortgang met projectaanvragers. De LAG coördinator neemt hierin het initiatief in samenspraak met de contactambtenaar. Deze informatie wordt teruggekoppeld binnen de LAG-vergaderingen.

Juridische Penvoerder

Het kantoor van de regio Achterhoek is aangewezen als standplaats en penvoerder voor LEADER Achterhoek namens de deelnemende gemeenten en het waterschap. Zij zijn de administratievoerende organisatie voor het beheer en de uitvoering van LEADER en zorgt onder meer voor de inhuur van de coördinator. Regio Achterhoek is tevens contactpersoon voor de RVO en is bevoegd om voor zaken die betrekking hebben op het beheer van LEADER de deelnemende overheden te vertegenwoordigen.

7.3 Monitoring LEADER

Algemeen

Monitoring bestaat uit de voortgangsbewaking van de individuele projecten en evaluatie van de voortgang van de ontwikkelingsstrategie. De monitoring van de projecten is een taak van de LAG in samenwerking met de RVO.
Ter beoordeling van de doeltreffendheid van de LEADER-bijdragen wordt tevens toezicht uitgeoefend op het programma. Het toezicht omvat de organisatie, de coördinatie en het verzamelen van gegevens in verband met de financiën, streefwaarden en de kwalitatieve aspecten van de uitvoering. Daartoe zijn drie evaluatiemomenten ingebouwd: vooraf (totstandkoming LOS), halverwege het programma (midterm review) en achteraf (eindverslag). Tussentijds hanteert de RVO/Provincie nog een aantal monitormomenten.

Voortgangsrapportages
Drie keer per jaar, op vooraf door de RVO vastgestelde data, stelt de LAG een voortgangsrapportage op voor het project 'Beheer en Uitvoering LEADER Achterhoek'. In de voortgangsrapportages dient de aanvragende regio aan te tonen in hoeverre het project volgens planning verloopt, welke activiteiten zijn ondernomen en welke communicatiemiddelen zijn ingezet voor LEADER. Naast de voortgangsrapportages worden ook periodiek de termijndeclaraties ingediend volgens een gezamenlijke, vooraf vastgestelde kasplanning.

Jaarverslagen
Het format voor het jaarverslag wordt ontwikkeld in overleg met RVO en de Provincie. Het is een overweging om het format af te stemmen met andere LEADER-gebieden, zodat de resultaten opgeteld en goed vergeleken kunnen worden.

Verplichtingen inzake voorlichting en publiciteit
Informatievoorziening en publiciteit zijn belangrijke aspecten voor een goede uitvoering van de LEADER ontwikkelingsstrategie. Het draagt bij aan het uiteindelijk bereiken van gestelde doelen. De communicatiestrategie heeft meerdere doelen:

- Algemene informatieverstrekking om de door LEADER gesteunde activiteiten kenbaar te maken en inwoners te stimuleren binnen deze kaders projectideeën aan te dragen.
- De LEADER strategie middels een doelgroepgerichte benadering kenbaar maken in het gebied. De LEADER doelen en gewenste activiteiten worden specifiek voor elke doelgroep geformuleerd en gecommuniceerd.
- Kennis en marktontwikkelingen die gerelateerd zijn aan de ontwikkelingsstrategie van LEADER delen met verschillende doelgroepen in het gebied.

Alle uitingen op het gebied van communicatie en promotie voor LEADER worden uitgevoerd op basis van een door de LAG op te stellen communicatiestrategie. De LAG streeft er naar om binnen drie maand na goedkeuring van de ontwikkelingsstrategie haar communicatieplan te presenteren.
Hier vallen in ieder geval de volgende activiteiten onder:

Communicatie-activiteiten
Opstellen van een publiekvriendelijke versie van de ontwikkelingsstrategie
Ontwikkelen van de website www.leaderachterhoek.nl
Ontwikkelen van een LEADER-app (digitale informatie) waardoor lokale initiatieven aan elkaar gekoppeld kunnen worden; leren van elkaar
Periodiek uitbrengen van (digitale) LEADER nieuwsbrieven
Aankondigen van het LEADER-programma in lokale/regionale media (o.a. gemeentekatern)
Publiceren van de start en oplevering van een project in lokale/regionale media (o.a. gemeentekatern)

Opstellen van een jaarverslag waarin de inhoudelijke- en financiële resultaten worden gepubliceerd
Organiseren van project- en werkbezoeken en de 'Europa om de Hoek' kijkdagen
Opstellen van tussentijdse evaluaties en een (publieksvriendelijk) eindverslag in 2022

7.4 Effectmeting en evaluatie

De LAG zal jaarverslagen opstellen, tussentijds evalueren (en zo nodig de LOS bijstellen) en een eindevaluatie uitvoeren. De rapportages worden opgesteld voor de Provincie en op de website van LEADER Achterhoek geplaatst. De resultaten worden gecommuniceerd richting de gemeenten en het netwerk van de LAG en de regio Achterhoek.

De wens is aanwezig om minimaal een keer gedurende de programmaperiode als LAG een bezoek te brengen aan aangrenzende LEADER gebieden om het functioneren van de LAG's en projectresultaten te bespreken en van elkaars ervaringen te leren.
Aan het einde van de programmaperiode wordt een eindverslag opgesteld, waarin alle onderdelen van de ontwikkelingsstrategie worden geëvalueerd. De outputindicatoren die zijn vastgesteld in het activiteitenplan van de LOS (hoofdstuk 4) zijn de basis voor de effectmeting van de strategie. Ook wordt het functioneren van de LAG over de gehele programma-periode geëvalueerd.

Hoofdstuk 8. Bijlagen

8.1. SWOT-analyse

Uitkomsten SWOT-analyse t.b.v. lokale ontwikkelingsstrategie LEADER Achterhoek

Sterktes	Zwaktes
* Toeristisch interessant rustig gebied met veel kansen voor vrijetijdseconomie * Veel streekproducten met karakter * Culinaire identiteit * Unieke natuur en infrastructuur (kleinschalig coulissenlandschap) * Veel b&b's, theetuinen en boerencampings * Gemeenschapshuizen met veel te doen * Maak industrie (echter in de pr / marketing wordt hier veel te weinig mee gedaan) * Cultuur en mentaliteit (saamhorigheid) * Nabijheid van Duitsland / instroom van Duitsers op vrije dagen * Aanwezigheid van samenwerkings-verbanden op verschillende gebieden * Sterke gemeenschapscultuur * Bereidheid om het collectief belang te stellen boven het individuele belang * Verbondenheid, gezelligheid en gemoedelijkheid * Fraaie kwaliteit gebouwen landelijk gebied * Hoge mate van zelfredzaamheid * Kleinschalige evenementen * Coöperatieve overheid * Kleinschaligheid, authentiek, origineel * Kleine particuliere ondernemers * Ondernemendheid ("bij boerderij jam/honing/boeken/'spulletjes verkopen) * Cultuur: zonder veel te blaten hard werken 'harde werkers, maar bescheiden) of bijzondere en originele zaken ontwikkelen. * Spontaan bij elkaar langs gaan, onverwachts op visite kunnen. * Veiligheid, elkaar helpen, naoberschap * Inwoners doen veel vrijwillig, helpen ontzettend hard mee het dorp leven in te blazen. * Een groot, verenigingsleven draaiend gehouden door vrijwilligers. * Betrokken personeel, Technisch meer onderlegd dan West-Nederland. Technische Universiteit Twente.	* Jongeren trekken weg of dreigen weg te trekken en zij zouden juist de innovatie moeten aanzwengelen * Leegstand in kernen * Financiële positie overheden * Instandhouden lokale voorzieningen * Kleinschalig bedrijfsleven met weinig financiële armslag voor promotie, * Krimpregio; in de toekomst te weinig arbeidskrachten * Koppeling van recreatie met streekproducten (kleinschalige landbouw) moet beter. * Infrastructuur op gebied van (openbaar) vervoer verbeteren * Grensoverschrijdende samenwerking versterken * Cultuurhistorie beter vermarkten * Het eigenzinnige karakter van de Achterhoeker (DNA van de Achterhoek) uitdragen * Te weinig kwaliteiten laten zien * Soms te behouden en niet willen veranderen. Bijvoorbeeld bij een wind of biomassa initiatief altijd zienswijzen. terwijl iedereen wel duurzaam wil. * Belangen tegenstelling tussen schaalvergroting, maatschappelijke perceptie en slow food achtige bewegingen. * Slechte verbinding naar Enschede * Slechte onderlinge samenwerking gemeenten * Afwezigheid hoger onderwijs * Beperkte ruimte bedrijfsontwikkeling door natuurwetgeving * Leefbaarheid wordt slechts beoordeeld vanuit economisch gewin. korte termijn gedachte en doem scenario's. * Alles moet herinvulling krijgen al is het met landschapsvervuilende zonnepanelen en grootschalige bedrijven die haaks staan op Achterhoekse cultuur (waarden).

* Smart Industrie (vooral Twente en Achterhoek). * Mooi netwerk van fietspaden langs zandwegen en door het veld (kerkenpaden) * De solidariteit binnen de buurtschappen, minder binnen het dorp * Aantrekkelijk geprijsde woningen * Lage werkloosheid * Achterhoeks, een prachtig dialect * Bedrijven die landschapswaarde en authentieke karakter warm hart toedragen en in verbinding staan met hun omgeving cq leefbaarheid * Dorpen zien er netjes en verzorgd uit. * Enorme drang van nagenoeg iedereen om van alles te organiseren en daar ook aan mee te helpen, zoals de Zwarte Cross * Creatieve bevolking; als het niet linksom kan dan doen we het rechtsom * Aanwezigheid energiecoöperatie AGEM (Achterhoekse Groene EnergieMaatschappij) * Industrieel en cultureel erfgoed * Goede mix tussen agrarisch bedrijfsleven, agrarische bedrijven en (maak)industrie * Innovatieve regio; nieuwe producten uit bestaande landbouwproductie (eendenkroos, ruw biogas t.b.v. energie, bioplastics, etc.) * Nadenken en doen staan in een gezonde verhouding * Meer innovatieve (agrarische) ondernemers op het platteland (Vruchtbare Kringloop Achterhoek * Dat er boerenbedrijven gevestigd zijn die een hart voor dier en milieu hebben! Zij zijn onder andere diegene zijn die het platteland bijhouden, zonder daar extra voor betaald worden. Als deze categorie wegvalt door politieke besluiten..... wordt het gebied nooit meer als wat het nu is. * Verduurzaming * Prachtige landgoederen * De Achterhoek kent een sterke groepscohesie. Het naoberschap (burenhulp) is diep geworteld in de volksmentaliteit, waarmee de directe gemeenschap rondom individuen of hulpbehoevenden haast vanzelfsprekend te hulp zal schieten bij onraad of problemen. Als agrarische regio kent men een lange traditie van (kleinschalige-) landbouw, en beschikt men vaak over generaties aan knowhow ten aanzien van het verbouwen van kwalitatief hoogwaardige producten.	* Woningmarkt zet mogelijkheden voor woningdeling en behoud leefbaarheid platteland op slot * Krimp is kramp; Veel angst zaaien dalende woningprijzen, verloedering platteland, sloop, ontgroening, vergrijzing i.p.v. kansen en mogelijkheden * Samenhang en evenwicht op diverse beleidsterreinen ontbreekt, men gaat te fragmentarisch te werk. Teveel sturing, politieke scoringsdrift, weinig verbinding leidt tot onmacht bij en afstand van burgers. Echt luisteren! * Dorpen: vergrijzing en ontgroening, overmaat aan winkels, scholen, kerken. * Platteland: Kleinschalig landschap en bodem is met de huidige mestregelgeving niet aantrekkelijk om op te schalen. Melkveeboeren stoppen noodgedwongen. Wat gaat er gebeuren met al dat leegkomend agrarisch vastgoed? Groot risico op verpaupering platteland. * Spanningsveld tussen burgers die kansen zien voor nieuwe initiatieven op het platteland en 'rustzoekers'. * Te weinig samenhang in recreatieve activiteiten, elke ondernemer doet het liefst zijn eigen ding. * Ontbreken van snel internet (glasvezel; de huidige stand van zaken biedt weinig hoop op aanleg van glasvezel). Zonder digitale bereikbaarheid is de Achterhoek verloren. * Weinig daadkracht/aanzet tot concrete actie. Burgerinitiatief is er (meer dan) genoeg echter initiatieven worden, als puntje bij paaltje komt, niet door de politiek gedragen en daardoor belanden ze in de ijskast. * Regelgeving Den Haag en Europa zorgen er voor dat het zgn bottom-up ook vooral op de bottom blijft liggen. * Leegloop en krimp * Imago van achtergebleven gebied * Samenwerking van individuele boeren met elkaar, maar ook met grote coöperaties zoals For farmers, Friesland Campina en aangesloten boeren met landbouw- en technische universiteiten * Te weinig verbinding tussen stad en platteland. * Nog weinig duurzame energieproductie potentieel (zon en mest) voor de 78 aangelegen dorpen naast het agrarisch land in de Achterhoek

* De Achterhoek is een regio waar relatief veel boerenbedrijven een zorgtak aan de bedrijfsvoering hebben toegevoegd. Waarmee enerzijds voor risicospreiding in inkomsten word gezorgd, en anderzijds ook weer uitdrukking wordt gegeven (of een mooie afspiegeling is) van de maatschappelijke betrokkenheid van de Achterhoeker. * Vakmanschap, mooi landschap voor nieuwe business (toerisme, horeca, events, ambachtelijke hoogwaardige producten), goede maak- en smaak-industrie.	
Kansen	**Bedreigingen**
* Ligging nabij Duitsland (bezoekers winkels) * Grensoverschrijdende samenwerking * Recreatie & toerisme als verdienmodel * Mobiliteit – OV-visie provincie * Verpaupering als kans, ecologisch en toeristisch (geen hek er omheen!) * Autosnelweg verbinding tussen Arnhem/Nijmegen en Enschede * Groot denken, klein doen * Nieuwe invulling buitengebieden * Ruimte * Verbeteren verbindingen tussen dorpen/kernen * Netwerk van steden/dorpen, spreiding voorzieningen * Nieuwe senioren veel mobieler, mondiger en vitaler * Arbeidspotentieel Duitsland benutten * Aanleg glasvezel buitengebied, digitalisering stimuleert kleine bedrijvigheid * Achterhoek beter presenteren (PR) * Behoud van aantrekkelijkheid * Crowdfunding, nieuwe verdienmodellen * Leegstand op platteland biedt kansen voor functieverandering * Lege plekken opnieuw invullen (actief) * De wil om er samen wat van te maken * Bereidheid om (ietsje) verder te rijden voor voorzieningen * De Achterhoek verder toeristisch ontwikkelen, met verschillende voorzieningen, zoals fiets-, wandel-, ruiter- en mountainbikepaden, etc.. Zet de regio op de kaart als het nieuwe groene hart van Nederland! * Kijk goed naar de profilering. 'Achterhoek' klinkt voor een Randstadter nogal ver weg.	* Wegtrekkende jongeren (ontgroening) en vergrijzing van de bevolking * Scholen moeten bepaalde omvang hebben t.b.v. onderwijskwaliteit en kosten * Kwaliteit zorg algemeen * Afhankelijkheid van derde partijen voor investeringen * Toekomstig tekort aan beroepsbevolking en specifiek hoog opgeleiden en zorgpersoneel * Leegloop kernen en centrum kleine gemeenten * Toenemende leegstand * EU landbouwbeleid * Op smalle plattelandswegen passen niet de steeds grotere vrachtwagens en trekker-combinaties * Woningaanbod geen aansluiting bij wensen huidige jongeren * Vertrek bedrijven * Beperkte kleine woonvoorzieningen in (kleine) kernen en buitengebied voor ouderen * Imago gebied zwak door "krimp"-betiteling * Beperkte mogelijkheden herbestemming agrarische bebouwing * Te veel CO2-uitstoot * Minder mobiele ouderen => eenzaamheid * Gebrek aan visie samenwerking tussen overheid, onderwijs en ondernemers * Door grootschalige agrarische bedrijven aantasting coulissenlandschap en biodiversiteit

* Betere digitale ontsluiting, zodat andere beroepsgroepen zich hier kunnen vestigen. * In eigen energiebehoefte kunnen voorzien. * Met de toename van het aantal zorgboerderijen in de Achterhoek is het potentieel voor kleinschalige land-, en tuinbouw weer toegenomen. Werk in de tuin als middel tot ondersteuning bij verschillende hulpvragen, maar zonder de druk van commerciële prestatienormen werkt uitstekend. (Wageningen Universiteit heeft hier verschillende studies naar gedaan, waardoor er sprake is van bewezen effectiviteit). Zorgboerderijen beschikken vaak over geschikte agrarische gronden, maar hoeven vaak niet meer uit noodzaak een harde commerciële invulling aan deze grond te geven. Diep doordrongen van het naoberschap is men eenvoudig te motiveren voor initiatieven met een sociaal karakter. Momenteel is er namelijk al een samenwerkingsverband ontstaan tussen 11 zorgboerderijen uit de Achterhoek (Vriendentuinen Achterhoek) om samen, gecoördineerd verse groenten, fruit en eieren te produceren - en te schenken - aan de voedselbanken in de regio Achterhoek. * Maakindustrie Arnhem/Nijmegen * Technologie UT Enschede	

8.2. Uitkomsten ronde tafelgesprekken

Deelnemers gesprek Winterswijk - 4 november 2014:
Harry Bos – Stichting Contactgroep Zwolle
André Menting – Werkgroep Wonen
Harry Idink – Stichting Marke VragenderVeen
Pim Leemreise – SAAP (Aalten)
Peter Schrijver – LTO
Angela Elsinghorst – zorgboerderij Pannenhuusken
Remco Oonk – d'Olden Goarden
Gert-Jan te Gronde – wethouder Winterswijk / voorzitter Leader werkgroep
Bennie Hummelink – Zieuwents Belang / Agrarisch landelijk vastgoed
Els Tannemaat – werkgroep zorg / Meddo's belang

Deelnemers gesprek Borculo - 5 november 2014:
Wim Kossink – Gelselaars Belang
Jasper Nickmann – Plattelandsjongeren Gelderland
Remco Janssen – TripelRadvies
Wim Klein Willink – LTO
Maarten Reimes – Hof van Eckberge
Henk Roes – zorgcoöperatie Bronckhorst
Hayo Canter Cremers – biobased
Gerard de Ruiter – ANV 't Onderholt

Wilfried Klein Gunnewiek – ANV Berkel en Slinge

Deelnemers gesprek Gaanderen - 6 november 2014:
Stef Veldkamp – Gaanderens belang
Ben Janssen – Plattelandsraad Oude IJsselstreek
Robert ter Maat – Plattelandsjongeren Gelderland
Mark Ormel – LTO
Rob Geerts – VALA
Maurits Steverink – Smaak van de Achterhoek / Truefoodprojects
Nienke Piepers – Platform Toerisme Oude IJsselstreek

Tijdens de ronde tafelgesprekken is gebrainstormd met elkaar over de drie gekozen LEADER- thema's. Hieronder de ideeën en reacties, waarvan de vetgedrukte zijn verwerkt in deze LOS.

Activiteiten / ontmoetingsplaatsen die sociale cohesie vergroten

Ontmoetingen
- carnavalachtige zaken (Feestweek --> bouwen van wagen et cetera)
- **gezamenlijk doel: Repair cafe / dorpskoffiepomp / streekeetclub / buurtdeelbus / aanleg kerkepaden / gezamenlijke moestuin of boomgaard / adoptie dorp afrika**
- kennisoverdracht stad/platteland, burger en boer,
- **kartrekkers die activiteiten organiseren die mensen bij elkaar brengen**
- **inburgeringscursus voor nieuwe mensen vanuit andere regio's**
- **boekje de gebruiken van de Achterhoek**
- erfbetreders: cohesie tussen stoppende boeren vergroten door met elkaar te praten of boeren met sociale/psychologische problemen
- buurtcoaches en vrijwilligers samen werken
- **waar mensen bij elkaar komen ontstaat dynamiek**
- **door mensen samen te laten organiseren creëer je saamhorigheid en leefbaarheid. De kartrekkers kunnen eventueel uit andere hoek komen in opdracht van de gemeente**
- **activiteiten voor jongeren**

Vraag/aanbod
- www.achterhoekfoto.nl
- vraag en aanbod bij elkaar brengen (via de site of publicatiebord)
- vrijwilligers en professionals koppelen (Buurtpreventie ontstaat hierdoor ook)
- nevenbaantje voor jongeren in de Achterhoek zodat ze elk weekend weer terugkomen: bijvoorbeeld ook met verenigingen: scheidsrechter, schoonmaken etcetera
- praktijklessen op VMBO om (boer, bakker, hovenier) in de benen te houden
- verenigingen moeilijkheden met vrijwilligers en kaders, hoe kom je eraan?
- werkgelegenheid : er is hier niets voor hogeropgeleiden
- vraag en aanbod bij elkaar brengen (marktplaats voor diensten)

Ontmoetingsplaatsen / leegstaande gebouwen
- school behouden dan blijven ook sportvoorzieningen
- **hergebruik van lege gebouwen in het dorp**
- **slimmer samenvoegen van vastgoedfuncties**.
- digitale ontmoetingsplaats
- **leegstaande en vrijkomende gebouwen in buitengebied zorgt voor verrommeling**
- **benutten leegstaande bedrijfsgebouwen in buitengebied, gebruik dit ook voor het onderwijs / educatie hoe het werkt. Industriële activiteiten in relatie tot agro / toerisme**
- bierkeet behouden : dan hou je de sociale cohesie / Zwarte cross

- **benutten van biomassa in het buitengebied ' inzamelprogramma' met houtsnippers om een kulturhus te verwarmen.**
- sport verbreden met maatschappelijke functies; bijvoorbeeld klussen door gehandicapten of met vrijwilligersorganisaties
- breedband aanleggen
- laagdrempelige ontmoetingsplaatsen realiseren en bemensen met vrijwilligers en professionals
- boekenkasten daar waar bibliotheken verdwijnen
- nieuwe exploitatie verdienmodel ontwikkelen
- **verenigingen en instanties ruimte geven in accommodaties door gemeenten**
- **ontmoetingspunten in dorpen waar vrijwilligers bij elkaar komen**
- **sloopfonds / fiscale regeling om gebouwen te slopen**
- kermis
- **ruimte beschikbaar stellen voor sociale en culturele activiteiten. Ontmoetingsplaatsen creëren met minimum budget.**
- **in buurthuizen verschillende activiteiten organiseren**
- **kerken openstellen bijvoorbeeld voor voorstellingen**
- sporthallen: samen sporten / dorpstoernooien
- **vrijkomende agrarische bebouwing : nog steeds niet opgelost, ruimte waar je wat mee kan? ontmoeting / zorg et cetera.**
- **meer ontmoeting op agrarische bedrijven om contacten tussen agrariërs en niet agrariërs te bevorderen**
- **meer en eerder samen scholen maar ook voor de vereniging samen doen. Samen doen versterkt ook de cohesie. Kijken naar de kerken : alternatief gebruik zoeken en durf te slopen.**
- **scholen moeten zich profileren om zo te blijven bestaan.**
- **vergunningsversoepeling - woningaantallen : bouwen in varkensstallen. Bouwen in kern is in Achterhoek voorop. Betaalbaar krijgen om in buitengebied te wonen. Breedband kan hier in -bijdragen: goede verbinding noodzakelijk om buiten af te kunnen werken. Functiewijziging.**
- **tools om sloop te bevorderen van vrijkomende agrarische bebouwing:**
- **scholen in buitengebied in kleine kernen niet meer houdbaar. School dicht maar kinderen wonen er niet. Busje naar dorp met kids dan busje terug dan ouderen ophalen in oude school samenkomen / samen eten. En uiteindelijk busje weer om kids op te halen en naar oude school. Vanaf daar met fiets naar huis.**
- **samen komst moment daar gaat het om 'aan de poort' .**
- **school bijvoorbeeld voorzieningen combineren (bijv. ouderen)**

Supermarkt / winkels
- buurtsuper --> zorgt ook voor reuring in het dorp : met mensen met een rugzakje en vrijwilligers
- SRV wagen op het platteland?
- **lokale producten in de supermarkt inzetten / digitaal bestellen en bezorgservice**
- **shop-in-shop stimuleren / vereniging bij vereniging**
- **buurtmarkt in kleine kernen: functie voor sociale cohesie. Producten uit de regio verkopen**
- **slimme verbindingen leggen om de ontmoetingsplaatsen overeind te houden. bijvoorbeeld AH bezorgservice aan dorpshuis koppelen / zorg etcetera. Niet concurreren maar samenwerken**
- **eigen producten in eigen streek afzetten**

Zorg / ouderen
- **zorgcoöperatie (verbinding tussen professionals en vrijwilligers) om voorzieningen te behouden als antwoord op kanteling in de zorg. Als een project is uitgewerkt deze uitdragen onder andere kernen, aansluiten bij sociale teams gemeente**
- **digitalisering : cursussen voor ouderen**

- ouderen faciliteren zodat ze zo lang mogelijk op zich zelf kunnen blijven wonen
- zorghotels
- **zorgcommunes in leegstaande agrarische gebouwen**
- grensoverschrijdende zorg --> waarom niet zorg ook voor de Duitse medeburgers?
- hoe kan je ouderen uit isolement halen (Barlo - kom bi'j ons et'n) groot succes. Deze blauwdruk voor voetlicht brengen.
- ontmoetingsactiviteiten voor 60plussers: ouderensoos, meer bewegen voor ouderen. Van onderop moet die behoefte er zijn.
- **met regiotaxi mogen ze niet naar instelling/ziekenhuis (dan zijn de prijzen heel anders, maar geld betalen), vervoer soepeler laten verlopen. Gezamenlijk ouderen ergens eten.**

Samenwerken
- **samenwerken accommodaties / samenvoegen, optimaliseren van samenwerken en niet concurreren. gezamenlijk inkopen etcetera.**
- verbinden bedrijfsleven met maatschappelijke organisaties breed: accommodaties voor verenigingen.
- bruggen leggen tussen vrijwilligerswerk en bedrijven en organisaties (verbinding jong-oud, duotax
- **samen onderhouden van landschap (Allerlei groepen van jong tot oud) dan krijg je ook meer binding met je eigen omgeving. Professionaliteit en vrijwilligers goed bij elkaar brengen, want is af en toe ook gevaarlijk. Sociale cohesie creëer je hierdoor, in je eigen omgeving met je eigen omgeving bezig zijn**
- stimuleren van jongerenparticipatie: jongeren meer betrekken bij het dorp en de problematiek die er speelt
- kennis en ervaringen uitwisselen tussen dorpshuizen en kulturhuzen om te kijken hoe je financieel onafhankelijk kan blijven / worden.
- boekje de gebruiken van de Achterhoek
- **samenwerken kleine kernen om voorzieningenniveau (scholen, verenigingen, zorg, behoud van taal-cultuur) op peil te houden: samen kijken waar de ene kern sterk in is en waar de andere kern sterk in is.**
- boeren werken samen aan het landschap (sociale cohesie binnen de boeren), werk hiervan veilig stellen en uitgebreid worden: link met groene energie uit snoeihout. Landschapsonderhoud in vorm van energie te bekostigen. Energie in het gebied houden
- contact ouderen en jongeren (om eenzaamheid van ouderen te voorkomen) 'soos' idee.
- samenwerken: gemeentelijke overheid met initiatieven bevolking

Promotie / educatie
- beter monitoren en educatie afstemmen / behoud van kennis --> jongeren weer hier naar toe halen
- landelijke promotie van de Achterhoek (vb. Gelderse Streken)
- ' fijn dat u er bent ' : vriendelijkheid van de Achterhoek (Verhaal van ambachten en techniek)
- Verkopen dat alles relatief toch dichtbij is (in stad is ook van een naar andere kant drie kwartier)
- Tweede Kamerleden vaker in het gebied
- wij zijn er ook nog in Oost Nederland.
- reclame voor de Achterhoek maken voor werk:
- bedrijven naar Achterhoek halen: gebied aantrekkelijk maken om terug te komen.
- grenskwartieren: Duits op basisschool als tweede taal

Toerisme
- ook stad en platteland: kijk in de stal --> koppelen met andere toeristische activiteiten om arrangementen te krijgen voor toeristen / educatieboerderij
- toeristische faciliteiten gezamenlijk organiseren (QR-codes, kerkenpaden etcetera)

Voedsel
- **voedsel/eten/landbouw: voedselsector grootste sector van de Achterhoek (19%)**

- voedsel centraal stellen: eten bindt
- projecten met scholen, nieuwe business: kleinschaligere landbouw
- Achterhoek als regio van de smaak in 2016
- smaakacademie / gastronomische universiteit in de Achterhoek / virtuele hogeschool op voedselgebied

<u>Circulaire economie</u>

Duurzame energie
- **energiebesparingsprogramma voor particulier en ondernemer (agro/mkb) versterken positie bedrijven Achterhoek**
- stimuleren van onderzoeken duurzame bronnen in de Achterhoek (wind, water, biomassa, zon)
- stimuleren ondersteunen duurzaam ondernemen in de Achterhoek: duurzaamheid inbrengen in innovatie
- vruchtbare kringloop (kringloopwijzer)
- omgekeerde afvalverzameling
- zelf organiseren van duurzame energie niet van boven af.
- waar mogelijk groene energie
- samenwerking met Duitsland met alternatieve energie (biogas 70% in Duitsland)
- 200 miljoen euro gaat gebied uit Achterhoek: fossiele energie wat wij kopen. Stel dat je dat in de Achterhoek kan opwekken dan heb je een forse economie in de Achterhoek erbij + werkgelegenheid.
-- **kijken over de grens wat zij daar doen: Kreis Borken. In combinatie met landschap (kwaliteit behouden en versterken). Provincie NUON-gelden stoppen in groene energie.**
- ligging Achterhoek t.o.v. Duitsland beter benutten: ook voor info duurzame energie en werkgelegenheid. Moet je ook taal beter beheersen

Duurzame energie – zon / water / wind
- **parken zonnepanelen promoten (inwoners kopen panelen)**
- burgerenergie coöperaties : gebruik maken van elkaars daken om zonnepanelen te plaatsen per dorp organiseren
- opslagcapaciteit voor zonne-energie verder ontwikkelen
- Infraroodpanelen – directe omzetting – minder verlies
- asbest vergroenen: sloop en dan zonnepanelen neer zetten .
- energieopwekking met behulp van verval van water
- zonnepaneelwegen en kunstgrasenergievelden
- windenergie bottom-up
- op plekken die vrijkomen door sloop, zonnepanelen met deel opbrengst naar lokale gemeenschap
- daken vol maken met zonne-energie, combinatie asbestverwijdering en zonnepanelen
Duurzame energie – hout / verwarming
- **stoken op streekhout: hout dat elk jaar bijgroeit gebruiken als energieproduct / management systeem voor het landschap**
- aanlegbossen voor palletkachels, herbestemming gronden
- afvalwater vergisten wijk- of dorp niveau en dan weer gebruiken voor cv ketels / biogas (verder ontwikkelen van keten gas)
- warmte en koeling koppelen
- houten gebouwen van streekhout
- ontzorgen van het landschap: verdienmodel met stoken op streekhout managementsysteem de regelgeving (Omgevings Dienst Achterhoek) zit in de weg

Isolatie
- **isolatie van gebouwen**

- energiezuiniger maken van zwembaden

Biomassa:
- **bermmaaisel in de Achterhoek houden (boeren laten ophalen en op eigen land verstrooien, waardeert grond hiermee op**
- korte kringloop co2 biomassa in de Achterhoek
- biomassa verbouwen
- gen platen voor polymeren
- **bermmaaisel project, maaisel WRIJ – Vitens inzetten in landbouw**
- biomassakachel
- verkoop warmte via houtgestookte CV's : landschapsmanagement systeem
- organiseer bemesting / bevordert biodiversiteit door schraler milieu
- centrum van tuinafvalverwerking in een gemeenschap.
- recreatievijver Hilgelo volgooien met bermmaaisel en dan hoogveen (co2)
- vergisters voor groenafval,
- hou de verwerking in de buurt en op veel kleinschaliger niveau. hergebruik van mest etcetera.
- biomassa hergebruiken op agrarische percelen om bodemvruchtbaarheid te verbeteren.

Streekproducten
- **supermarkten met schappen met (bulk)streekproducten**
- lokale producten / lokaal verkopen
- waterlopen door agrarisch gebied (benutten agrarisch water) en daarin vis kweken
- insecten – gft – farms
- lokaal inkopen – barters
- **streekproducten in de supermarkt**
- kleine mkbers en winkels ondersteunen
- **bewustwording van de consument**
- bewustwording in smaak
- alle Achterhoekse basisscholen eten en koken
- boer koppelen aan slager, bakker, kok, en dan supermarkt
- stimuleren lokale streekproducten
- streekwinkel ' flair van de welkoop ' wat er staat is van de Achterhoek. Met goede verhalen willen mensen er best meer voor betalen. Af van het geitenwollensokken gehalte. producten met een verhaal. Facebook moestuin.
- landwinkels - promoten en verkopen van streekproducten (Achterhoek profileren zodat ook van buitenaf komt)
- verspilling van voedsel tegengaan! Nadenken wat is de footprint van elk stukje voedsel

Gewassen
- gewas dat je kunt gebruiken als veevoer en dan mest gebruiken (onderdeel ervan bijvoorbeeld voor kleren, ligt aan het gewas)
- gewas verbouwen voor kleren (bamboe, vlas, hennep voor textielvezels)
- graanteelt eigen krachtvoer
- nieuwe gewassen : hennep / vlas
- meer landbouw in plaats van veeteelt --> anders kan je het niet verbouwen.
- moestuin voor de hele buurt

Samen
- **samen denken en werken, lokaal inkopen. bundel elkaars kennis en dan gezamenlijk beter op de kaart zetten. bepaald omzet deel terug geven aan bepaald doel (vereniging, stichting)**
- kennisplatform om elkaars successen te delen en van elkaar te leren bedrijfsbreed
- stimuleren van de ondernemersgeest en kansen in de regio

- stimuleren van cross selling : doorsturen van elkaars overcapaciteit 'als je niet kan dan aan buurman geven' . Koppelverkoop, betrek een ander bij hoe compleet je het kunt maken.
- toeristenbelasting: niet in grote pot maar teruggeven met overkoepelende bestemming
- overheden duurzaam inkopen
- op Achterhoeks niveau bezig gaan
- Achterhoek voor eigen inwoners promoten
- regionaliseren van ketens
- hobby ruilen - taarten bakken ruilen met strijkijzer: zelfredzaamheid vergroten

Overig
- rood-voor-rood regeling : slopen en dan ergens anders ontwikkelen.
- riolering systeem

Verstevigen relatie stad- platteland

Toerisme
- benutten buitengebied dagtoerisme op creatieve manieren
- survival arrangementen 'smerige uitjes'
- **boerderij olympiade : boerderij activiteiten omtoveren tot sport**
- bundeling initiatieven wie doet waar en wat
- ruimte voor recreatie optimaal benutten
- fietsroutes langs boerderijen ' binnen lopen bij boeren '
- sporten in de natuur
- **burgers laten zien hoe, producten, geproduceerd worden: kijk in de stal (film), fietsroutes (QR-codes) webcams in stallen**
- rust/ruimte/natuur versus drukte gebruiken als toeristische pijler
- arrangementen toersiem/agrarisch
- recreatieve voorzieningen (wandel en fietsroutes)
- **kennismaken boer – burger (info over agrarisch ondernemen)**
- **goede toeristische verbindingen / arrangementen maken koppeling stad-platteland**

- samenwerken recreatie ondernemers
- **van boer tot bord**
- met de fiets de boer op
- (**knooppunten)routes door het landschap : informatie over het bedrijf, QR-codes, apps etcetera**
- fietstochten organiseren
- wandelpaden per dorp (focus op bezoeker)
- succes van Winterswijk op dinsdag en zaterdag mensen die er op af komen: werkgelegenheid krijg je hierdoor.
- **recreatie om relatie te versterken: zodat platteland uitloop gebied is van stedelijk gebied.**
- rust en ruimte promoten, fietsen en kerkenpaden beleven van platteland daardoor. Woningruil midweek / weekend met stedeling.
- bierbouwerij op het platteland: productie op het land etcetera.
- **sociaal verband is essentieel in Achterhoek je moet een middel vinden om dit te ondersteunen (zwerfafval, kerkenpaden, knotwilgen et cetera).**

Streekproducten
- **lokale producten naar lokale stad**
- stadsboerderij
- gezond eten en gezond voedsel (puur natuur) bij ons groeit dat op het land

- makkelijker maken voor streekproducten te kopen (bol.com systeem): of markthal of A18 drive through , mcboerderij
- gezond voedsel – compagnie 'puur natuur'
- co-producent: productontwikkeling
- streeksuper: bulk voedsel in streek zelf produceren en verkopen

Educatie
- **kennis vergroten van jeugd over het platteland**
- relatie stadskinderen en plattelandskinderen: educatie
- kennis over burgerschap en initiatieven delen van Achterhoek naar stad (jeugd)
- gerichte educatie wat heeft het platteland te bieden
- beginnen bij de jeugd: met de klas de boer op
- **boerderijschool: 5 dagdelen school naar de boerderij**
- juiste informatie verstrekken (niet oude informatie over boerderijen geven - cito toets)
- **burgers laten zien hoe, producten, geproduceerd worden: kijk in de stal (film), fietsroutes (QR-codes) webcams in stallen**
- smaaklessen op de lagere school
- boerderijscholen voor volwassenen
- jong kan oud leren en oud kan jong leren
- boeren dragen uit waar ze mee bezig zijn aan inwoners in de Achterhoek
- schoolklassen ontvangen
- scholing (programma's ontwikkelen) hierdoor begrip organiseren
- voedsel / natuur wijzer : scholen de natuur in of de boer op
- educatie om relatie te versterken. educatie zodat jongeren in steden leren wat er op het platteland gebeurd
- natuur- en milieueducatie vooral ook voor de eigen bevolking en jongeren om ze meer betrokken te houden met het gebied en ze eerder terug komen om bedrijvigheid op te starten.
- open dagen zoals de LTO-dagen voor bezichtiging van agrarische bedrijven en educatie is ook erg belangrijk. Basisschool kinderen die bedrijven laten bezichtigen, bijvoorbeeld ook bij boeren.
- voorlichting / educatie meer aan doen. gelijke behandeling stedeling / mensen op platteland (tweedeling in maatschappij). Duitsland breedband beginnen bij onrendabele gebieden.
- ontmoetingsavond tussen stad-platteland op regionaal niveau: samen tot oplossing komen voor allerlei

Promotie
- promotie landelijk wonen en werken
- Achterhoek naar de stad brengen: kennis over naoberschap brengen
- 'inboeren'
- varkensflat
- zeskamp stad-land, elfsteden rally voor schaapskuddes
- strowoningen in stad bouwen
- woongenot, koopvoordelen aanprijzen
- platteland naar de stad halen: streekmarkt naar de stad
- promotiefilm De nieuwe Wildernis Achterhoek
- verkoop je zelf : streekproducten laat zien hoe mooi je bent als Achterhoek. Nodig mensen uit op je bedrijf en laat zien hoe je het doet en dat goed is etcetera.
- dynamiek stad-platteland in westen heel anders dan in de Achterhoek. dus moeten we het ook op andere manier benutten.

OV
- organiseren van individueel vervoeren stad-platteland vice versa (gezamenlijke auto's etcetera)
- combinatie met witte auto plan (in combi met ov)
- vervoer optimaal in stand houden (van en naar) om kloof te voorkomen
- openbaar vervoer beter en betrouwbaarder.

Landschap
- kwaliteit van nationaal landschap benutten
- dorpen in het groen overgang stadsrand naar dorp geleidelijker maken
- landschapsonderhoud door vrijwilligers
- landpromotie in de stad : mensen in stad ook platteland beheren
- grootschalig boeren in kleinschalig landschap
- Campina duurzaamheidsprogramma uitdragen in regio
- burger en agrariër samen projecten oppakken.
- zorg voor beheer van landschapselementen worden weggenomen bij eigenaar 'mantelzorg voor landschapselementen'. Heb je ze ook aan werk in het buitengebied. Duurzaam wegnemen bij boeren.
- bijvoorbeeld mensen met lichte beperking: onderhoud van houtwallen. Denk ook bij nieuw aanleggen van houtwallen etcetera. en dat daarna beheer duurzaam wordt overgedragen. mensen betrokken laten zijn bij landschapsbeheer (vrijwilligers uit de dorpen/steden in de Achterhoek).

8.3. Letter of intent

Letter of intent
in het kader van EU-Gemeenschapsinitiatieven LEADER
tussen LAG Achterhoek (NL),
LAG berkel schlinge (D) en LAG Bocholter Aa (D)

Preambule

De nederlandse regio **Achterhoek** en de duitse regio´s **Bocholter Aa** en **berkel schlinge** willen graag deelnemen aan de LEADER-financieringsperiode 2014 tot 2020.

Bij de strategische oriëntatie door de drie regio´s zal activiteitenoverstijgend zowel een **gebiedsoverstijgende als transnationale samenwerking** met de betreffende nabuurregio´s worden nagestreefd. In het kader van de strategievorming voor de toekomstige LEADER-financieringsperiode werden samenwerkingsgesprekken gevoerd, om gemeenschappelijke doelen en concrete samenwerking vanaf de projectaanvang na te streven.

§ 1 Doelen voor samenwerking in het kader van LEADER

De samenwerking tussen de LAG Achterhoek i.G., de LAG berkel schlinge i.G. en de LAG Bocholter Aa dient op de terreinen

- aanwezig voorzieningenniveau
- versterking van de regionale economische cycli alsook
- milieu en ecologie

een **informatie- en uitwisselingservaring** tot stand te brengen. Daartoe zullen **gemeenschappelijke maatregelen en projecten** ontwikkeld en uitgevoerd worden, die een duurzame, toekomstgerichte en grensoverschrijdende ontwikkeling van de regio´s nastreven en ondersteunen. In het bijzonder worden hierbij de doelen van lokale ontwikkelingsstrategieën van de beide duitse LEADER-regio´s als de Visie Achterhoek 2020 nagestreefd.

§ 2 Verdere samenwerking buiten van LEADER

Naast de in het kader van Leader op gemeenschappelijke actiegebieden nagestreefde samenwerking zien de deelnemende LAG´s een groot ontwikkelingspotentieel op het terrein van de **bevordering van grensoverschrijdend toerisme** en op het terrein van **mobiliteit.** Het is daarom wenselijk, de uit de samenwerking onder § 1 te verwachten nieuwe structuren, ideeën en netwerken, ook in het kader van andere projecten buiten LEADER om, te benutten voor andere samenwerking en gemeenschappelijke maatregelen op dit terrein.

Deze verklaring is in eerste instantie voorbehouden voor de officiële opname van lokale actiegroepen in de respectievelijke onderhavige LEADER-programma's.

Doetinchem, 18. Dezember 2014

Gertjan te Gronde
Lokale Aktionsgruppe Achterhoek

Gescher, 18. Dezember 2014

Hubert Effkemann
Bürgermeister der Stadt Gescher
für die Lokale Aktionsgruppe Region berkel schlinge i.G.

Rhede, 18. Dezember 2014

Lothar Mittag
Vorsitzender Lokale Aktionsgruppe Region Bocholter Aa e.V.

8.4 Bijdragen lokale overheden cofinanciering

	Reeds afgegeven	Aanvullend (wegvallen Montferland)
Gemeente Aalten	**€ 437.500**	**€ 62.500**
Gemeente Bronckhorst	**€ 437.500**	**€ 62.500**
Gemeente Oost Gelre	**€ 437.500**	**€ 62.500**
Gemeente Winterswijk	**€ 437.500**	**€ 62.500**
Gemeente Doetinchem	**€ 437.500**	**€ 62.500**
Gemeente Oude IJsselstreek	**€ 437.500**	**€ 62.500**
Gemeente Berkelland	**€ 437.500**	**€ 62.500**
Waterschap Rijn en IJssel	**€ 437.500**	**€ 62.500**
Agenda Achterhoek2020		**€ 110.000**
	€ 3.500.000	**€ 610.0.00**

totaal € 3.610.000

8.5 Begrenzing kern Doetinchem

Omdat LEADER een subsidieregeling is speciaal bedoeld voor de leefbaarheid van het platteland, is de stad Doetinchem uitgesloten van deelname. Zie voor specificatie a) de kaart met daarop ingetekend de begrenzing en b) excelspreadsheet met de begrenzing in postcodes.
Heeft u meer informatie nodig, neem dan contact op met de LEADER coordinator Jolanda Kemna via jolandakemna@leaderachterhoek.nl.